EURÓPAI
BIZOTTSÁG

Brüsszel, 2025.2.4.
COM(2025) 3 final

A BIZOTTSÁG JELENTÉSE A TANÁCSNAK ÉS AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK

a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv (2008/56/EK) 17. cikke alapján frissített tagállami intézkedési programok bizottsági értékeléséről

{SWD(2025) 1 final}

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS 1

2. AZ EURÓPAI TENGEREK ÁLLAPOTA 4

3. A HÁRMAS KÖRNYEZETI VÁLSÁG KEZELÉSE 10

3.1 A TENGEREK ÉS AZ ÓCEÁNOK SZENNYEZŐANYAG-MENTESSÉGE FELÉ 12

3.2 A TENGERI TERMÉSZET VISSZAHOZÁSA AZ ÉLETÜNKBE 16

3.3 AZ ÉGHAJLATI VÉSZHELYZET KEZELÉSE 22

4. A TÁRSADALMI-GAZDASÁGI STABILITÁS BIZTOSÍTÁSA 24

5. IRÁNYÍTÁS ÉS REGIONÁLIS EGYÜTTMŰKÖDÉS 25

6. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS KILÁTÁSOK 29

7. AJÁNLÁSOK 31

1. BEVEZETÉS

A tengerek és az óceánok létfontosságúak életünk – és a jövő nemzedékei életének – minősége, megélhetésünk és gazdaságunk szempontjából. Emellett jelentős szerepet töltenek be a szénmegkötésben, az éghajlat szabályozásában és az éghajlatváltozás hatásainak csökkentésében. Az óceánok egészsége javíthatja a bolygónk hármas környezeti válságával, nevezetesen az éghajlatváltozással, a biológiai sokféleség összeomlásával és a szennyezéssel szembeni rezilienciánkat. Az európai tengerek jelenlegi hasznosítása azonban nem fenntartható. A tengeri ökoszisztémákat érő folyamatos terhelés és a tengeri ökoszisztémák állapotromlása megnehezíti a tiszta, egészséges és termékeny tengerekre vonatkozó átfogó célkitűzésünk elérését.

Az elmúlt 12 évben az uniós tagállamok tengervédelmi stratégiákat dolgoztak ki azért, hogy megfeleljenek a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelvnek ([1]). Az irányelv előírja a tagállamok számára, hogy értékeljék a tengeri környezetük állapotát, dolgozzanak ki nyomonkövetési programokat, tűzzenek ki környezetvédelmi célokat, valamint hajtsanak végre intézkedéseket annak érdekében, hogy teljesítsék az irányelv valamennyi uniós tengervíz „jó környezeti állapotának” biztosítására vonatkozó alapvető célját. Ezt 2020-ig kellett volna elérni. Az irányelv olyan konkrét mutatókat ([2]) állapít meg, amelyek meghatározzák a jó környezeti állapot fogalmát, mint például a biológiai sokféleség megőrzése vagy az olyan ember okozta terhelések kezelése, mint a víz alatti zaj, az eutrofizáció, a tengerfenék károsodása, a tengeri hulladék és a szennyező anyagok.

Egy 2017 júniusa óta hatályos bizottsági határozat ([3]) előírja a tagállamok számára, hogy tengervizeik „jó környezeti állapotának” mennyiségi meghatározása során megfeleljenek a közös kritériumoknak és módszertani előírásoknak. Fontos, hogy a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv kifejezetten előírja a tagállamok számára, hogy minden tengeri régióban vagy alrégióban működjenek együtt szomszédaikkal, lehetőleg a létező regionális intézményi együttműködési struktúrákon ([4]) keresztül, annak biztosítása érdekében, hogy a végrehajtott intézkedések koherensek és összehangoltak legyenek ([5]).

Az európai zöld megállapodás ([6]) átfogó prioritásokat határoz meg, többek között biológiai sokféleségünk és ökoszisztémáink védelmét, ezért ezt a munkát a következőkre irányuló törekvésekkel támogatja:

- a lég-, víz- és talajszennyezés csökkentése,
- a körforgásos gazdaságra való áttérés,
- a hulladékkezelés javítása, valamint
- a kék gazdaság és a halászati ágazat fenntarthatóságának biztosítása.

([1]) Az Európai Parlament és a Tanács 2008/56/EK irányelve (2008. június 17.) a tengeri környezetvédelmi politika területén a közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról (tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv). Lásd: EUR-Lex – 32008L0056 – HU – EUR-Lex (europa.eu).

([2]) A 11 minőségi mutatót a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv I. melléklete határozza meg és az (EU) 2017/848 bizottsági határozat fejti ki részletesebben. Ezek közé tartoznak a következők: D1 – Biológiai sokféleség, D2 – Nem őshonos fajok, D3 – Gazdaságilag hasznosított hal- és kagylófajok, D4 – Táplálékhálózatok, D5 – Eutrofizáció, D6 – A tengerfenék épsége, D7 – Hidrográfiai változások, D8 – Szennyező anyagok, D9 – A tengeri eredetű élelmiszerekben lévő szennyező anyagok, D10 – Tengeri hulladék, D11 – Energia, többek között a víz alatti zaj.

([3]) A Bizottság (EU) 2017/848 határozata a tengervizek jó környezeti állapotára vonatkozó kritériumok és módszertani előírások, a nyomon követésre és az értékelésre vonatkozó előírások és szabványosított módszerek megállapításáról. Lásd: EUR-Lex – 32017D0848 – HU – EUR-Lex (europa.eu).

([4]) Beleértve a regionális tengeri egyezmények keretében létrehozott struktúrákat.

([5]) A 2008/56/EK irányelv 4. cikke felsorolja az EU tengeri régióit és alrégióit. Az EU négy tengeri régiója a Balti-tenger, az Atlanti-óceán északkeleti térsége, a Földközi-tenger és a Fekete-tenger.

([6]) Európai zöld megállapodás (europa.eu).

Az EU biodiverzitási stratégiája ([7]), a levegőre, a vízre és a talajra vonatkozó szennyezőanyag-mentességi cselekvési terv ([8]), valamint a tengeri cselekvési terv ([9]) az e célok eléréséhez elfogadott kulcsfontosságú szakpolitikai eszközök.

A tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv a vízgazdálkodás rezilienciájára vonatkozó tágabb menetrend részét képezi. A következő biztosi testület számára szóló 2024–2029-es politikai iránymutatás bejelentette, hogy a vízügyi rezilienciára vonatkozó új európai stratégiát fogad el, amelynek célja, hogy megerősítse Európa vízbiztonságát az EU-ban és azon kívül a vízminőség és -mennyiség megőrzése, vízgazdálkodásunk innovatív versenyelőnyének fokozása, valamint a vízzel kapcsolatos kihívások kiváltó okainak – többek között a szennyezés, a biológiai sokféleség csökkenése és az éghajlatváltozás hatásai – kezelése révén. A tiszta, egészséges és produktív tengerek és óceánok központi szerepet játszanak zöld és digitális átállásunkban, valamint az EU hosszú távú jólétében. A tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv közvetlenül hozzájárulhat az Ursula von der Leyen elnök által a hivatalba lépő következő Bizottság számára adott politikai iránymutatásban bejelentett, előkészületben lévő „óceánügyi paktum" célkitűzéseinek eléréséhez is, amely „*a kék gazdaság fellendítésére, valamint óceánjaink valamennyi dimenziójának jó irányítására és fenntarthatóságára fog összpontosítani*".

Az új szakpolitikai keretrendszerben a Bizottság most először értékeli a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv szerinti második intézkedési programokat. Az értékelést a víz-keretirányelv és az árvízvédelmi irányelv szerinti harmadik vízgyűjtő-gazdálkodási tervek és második árvízkockázat-kezelési tervek értékelésével szoros együttműködésben végzik ([10]). A hatékony végrehajtás felgyorsítása érdekében a Bizottság integráltabb és koherensebb megközelítést kíván ösztönözni az édesvízre és a tengervízre vonatkozó jogszabályok végrehajtása során, a „forrástól a tengerig" megközelítéssel összhangban ([11]).

Az értékelés ezért különösen annak biztosítására összpontosít, hogy a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv végrehajtása összhangban legyen a víz-keretirányelvvel. Meg kell azonban jegyezni, hogy a két irányelv követelményei eltérőek. A víz-keretirányelv/az árvízvédelmi irányelv végrehajtásáról szóló jelentés a tagállamok által jelentett adatok és a javítás érdekében hozott intézkedések alapján mélyrehatóan értékeli az uniós édesvíztestek állapotát. A tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv 16. cikkében előírt jelentés ezzel szemben csak a tagállamok intézkedési programjait értékeli.

([7]) Az EU biodiverzitási stratégiája 2030-ig (europa.eu).

([8]) A Bizottság közleménye: Bolygónk egészségessé tétele mindenki számára – Uniós cselekvési terv: „Út a szennyezőanyag-mentes levegő, víz és talaj felé", COM(2021) 400 final. Megtekinthető a következő internetcímen: https://environment.ec.europa.eu/strategy/zero-pollution-action-plan_en.

([9]) A Bizottság közleménye, EU Cselekvési terv: A tengeri ökoszisztémák védelme és helyreállítása a fenntartható és reziliens halászat érdekében, COM(2023) 102 final. Megtekinthető a következő internetcímen: EUR-Lex – 52023DC0102 – HU – EUR-Lex (europa.eu).

([10]) A Bizottság jelentése a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek a víz-keretirányelv (2000/60/EK) és az árvízvédelmi irányelv (2007/60/EK) végrehajtásáról – Harmadik vízgyűjtő-gazdálkodási tervek – Második árvízkockázat-kezelési tervek, COM(2025) 2.

([11]) A „forrástól a tengerig" megközelítés olyan irányítás kialakítására utal, amely fokozza az együttműködést és a koherenciát a forrástól a tengerig terjedő rendszer mentén, és csökkenti a kulcsfontosságú áramok (víz, szennyezés, üledék, anyagok, bióta, ökoszisztéma-szolgáltatások) megváltozását, ami mérhető gazdasági, társadalmi és környezeti javulást eredményez az édesvízi, part menti, partközeli, átmeneti és tengeri környezetekben. A megközelítés figyelembe veszi a forrástól a tengerig terjedő teljes rendszert, hangsúlyozva a felvízi és alvízi környezeti, társadalmi és gazdasági kapcsolatokat, valamint ösztönözve az ágazatok és szegmensek közötti koordinációt.

A két jelentés hatóköre tehát kis mértékben eltér egymástól, így az összehasonlítások a közös elemekre vonatkoznak.

Bár az intézkedési programokat a természet helyreállításáról szóló rendelet ([12]) elfogadása előtt dolgozták ki, ez utóbbi végrehajtása minden bizonnyal hatással lesz a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv végrehajtásának harmadik ciklusára.

Cél és felépítés

Ez a jelentés a második intézkedési programok bizottsági értékelésének főbb eredményeit mutatja be, amelyekről 2022. március 31-ig valamennyi tagállamnak jelentést kellett készítenie ([13]). Ezeket a programokat az első végrehajtási ciklus óta aktualizálták, és figyelembe veszik a tengervizek állapotának legutóbbi értékelését és az intézkedésekre vonatkozó 2018. évi bizottsági ajánlásokat ([14]). A tagállami intézkedési programok részletesebb elemzését, a regionális koherencia mértékét, az országspecifikus következtetéseket és ajánlásokat a kísérő bizottsági szolgálati munkadokumentum ([15]) tartalmazza.

Az elemzés a szennyezés, a biológiai sokféleség csökkenése és az éghajlatváltozás jelentette hármas környezeti válság ([16]) mentén épül fel. A cél annak értékelése, hogy a tagállamok által javasolt intézkedések elegendőek-e ahhoz, hogy kezeljék a tengervizeiket érő terhelés sajátos formáit, valamint hogy hozzájáruljanak a jó környezeti állapot eléréséhez. Az elemzés emellett egy sor kulcsfontosságú ajánlást is megfogalmaz, amelyek iránymutatásul szolgálnak a további javításokhoz. A következtetésekben ismertetett kulcsfontosságú üzenetek és ajánlások némelyike kiegészíti a víz-keretirányelv/az árvízvédelmi irányelv végrehajtásáról szóló jelentésben bemutatottakat.

A 2022. márciusi határidőig mindössze öt tagállam nyújtott be jelentést. További kilenc tagállam, legfeljebb egyéves késéssel, három pedig egy évet meghaladó késéssel, de még mindig időben nyújtotta be jelentését ahhoz, hogy szerepeljen ebben az értékelésben ([17]). A Bizottság összesen (22-ből) 17 tengerparttal rendelkező tagállam intézkedési programjait tudta értékelni, ezek: Belgium, Németország, Írország, Spanyolország, Észtország, Franciaország, Olaszország, Ciprus, Lettország, Litvánia, Hollandia, Lengyelország, Portugália, Románia, Szlovénia, Finnország és Svédország. A késések és a jelentéstétel elmulasztása miatt a Bizottság csak korlátozottan tudott átfogó regionális koherenciaértékeléseket végezni.

A fennmaradó öt tagállamra (Bulgária, Horvátország, Dánia, Görögország és Málta) vonatkozó intézkedési programokat az EEA WISE-Marine platformján fogják közzétenni ([18]). A Bizottság országspecifikus értékeléseket és ajánlásokat is készít, amelyeket közvetlenül oszt meg a tagállamokkal. A tagállami programok értékelése

([12]) Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1991 rendelete (2024. június 24.) az InvestEU program létrehozásáról és az (EU) 2022/869 rendelet módosításáról, HL L, 2024/1991, 2024.7.29.
([13]) Lásd a 2008/56/EK irányelv 13. cikkének (9) bekezdését.
([14]) A Bizottság jelentése a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv értelmében végrehajtott tagállami intézkedési programok értékeléséről, Brüsszel, 2018.7.31., COM(2018) 562 final.
([15]) Bizottsági szolgálati munkadokumentum, amely a következő dokumentumot kíséri: A Bizottság jelentése a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv (2008/56/EK) 17. cikke alapján frissített tagállami intézkedési programok bizottsági értékeléséről, SWD(2025) 1.
([16]) Lásd: What is the Triple Planetary Crisis? (Mi a hármas környezeti válság?) | UNFCCC.
([17]) Időben – BE, IT, RO, SE, FI; legfeljebb hat hónapos késés – NL, DE, FR, PL, ES; legfeljebb egyéves késés – IE, PT, SI, EE; 2023. szeptember 1-jéig – CY, LT, LV.
([18]) A tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelvhez kapcsolódó jelentések és értékelések (europa.eu).

beépül a szennyezőanyag-mentesség figyelemmel követéséről és helyzetéről szóló 2024. évi jelentésbe, a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv folyamatban lévő felülvizsgálatába ([19]), valamint a biológiai sokféleségre és az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásra irányuló uniós stratégiák végrehajtásával kapcsolatos egyéb munkákba is.

2. AZ EURÓPAI TENGEREK ÁLLAPOTA

Az EU lakosságának körülbelül 40 %-a part menti területeken él. E közösségek számára a tengerek és az óceánok közvetlenül kapcsolódnak a kultúrához, az identitáshoz és a hovatartozás érzéséhez ([20]).

A több évtizedes túlhalászás, a tápanyagok, szennyező anyagok és hulladék kibocsátása, az intenzív tengeri forgalom és az ember okozta terhelés számos más formája, valamint az éghajlatváltozás növekvő hatásai súlyosan rontották a tengeri ökoszisztémák állapotát.

Ezek az egyre növekvő terhelések veszélyeztetik az európai tengerekből és óceánokból származó előnyöket, amelyekhez a jövő nemzedékeknek joguk van, és amelyekre életükhöz, megélhetésükhöz és gazdaságukhoz szükségük lesz.

2018-ban a tagállamok a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv alapján elvégezték tengervizeik állapotának első értékelését, amelyben elemezték, hogy az emberi tevékenységekből eredő terhelések milyen mértékben befolyásolják a tengeri élővilágot és ökoszisztémákat, valamint hogy milyen eredmények születtek a jó környezeti állapot elérésében ([21]). Ez más információforrásokkal együtt átfogó képet adott a Bizottság számára a tengeri környezet állapotáról 2020-ban, ami a jó környezeti állapot elérésének határideje volt.

Annak ellenére, hogy egyes területeken javulás történt, a következtetés egyértelmű volt: a jó környezeti állapotot nem minden európai tengervíz tekintetében sikerült elérni ([22]). Pozitívum azonban, hogy az európai tengereket érő bizonyos terhelések típusait érintő, egyre növekvő tendenciák még megfordíthatók. Ezek különösen a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv szerinti hatékony intézkedések végrehajtásával fordíthatók meg, amelyek közül néhány más, régóta fennálló szakpolitikai és jogi keretekre épül (például a madárvédelmi és az élőhelyvédelmi irányelv, a tengeri területrendezésről szóló irányelv, a víz-keretirányelv és a közös halászati politika).

Szembetűnő példa erre, hogy 2015 és 2021 között az összes uniós tengermedencében 29 %-kal, a Balti-tengeren pedig még ennél is jelentősebb mértékben, 45 %-kal csökkent a tengerparti hulladék ([23]). Bár a tengermedencék többsége még nem érte el a jó környezeti állapotot, az öt év alatt elért ilyen mértékű csökkenés sikertörténet, amely

([19]) A tengeri környezet védelmét szolgáló uniós szabályok felülvizsgálata (europa.eu).
([20]) Marine (europa.eu).
([21]) Lásd: A Bizottság közleménye a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv (2008/56/EK irányelv) 8., 9. és 10. cikke szerinti jelentések 2018. évi aktualizálásával kapcsolatos tagállamonkénti és régiónkénti ajánlásokról (2022/C 118/01). Lásd: EUR-Lex – 52022XC0314(01) – HU – EUR-Lex (europa.eu).
([22]) A Bizottság jelentése a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv (2008/56/EK irányelv) végrehajtásáról, COM(2020) 259 final, EUR-Lex - 52020DC0259 - EN - EUR-Lex (europa.eu).
([23]) Európai Bizottság, Közös Kutatóközpont, a tengervédelmi keretirányelv nyomán létrehozott, a tengeri hulladékkal foglalkozó technikai csoport, Hanke, G., Walvoort, D., Ruiz-Orejón, L. F., van Loon, W. M. G. M., Giorgetti, A., Molina-Jack, M. E., Vinci, M., *European Coastline Titter Trends 2015–2021 – Methodology development and trend results for the Marine Strategy Framework Directive*, az Európai Bizottság Közös Kutatóközpontja; Luxembourg, 2024, JRC138907.

bizonyítja, hogy az együttes fellépés működik. Ezt az eredményt számos tényező magyarázza, többek között a fellépés igen széles társadalmi támogatottsága, a tendencia visszafordítására irányuló magas szintű politikai kötelezettségvállalások (például a műanyagokra vonatkozó 2018. évi stratégia, az európai zöld megállapodás szerinti, a levegőre, a vízre és a talajra vonatkozó 2021. évi szennyezőanyag-mentességi cselekvési terv), valamint a hatóságok fellépésének szilárd jogalapja (a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv, az egyszer használatos műanyagokról szóló 2019. évi irányelv és a kikötői befogadólétesítményekről szóló 2019. évi irányelv mellett). A tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv hozzáadott értéke egyértelmű ebben a folyamatban:

- a hulladék és a műanyag elleni fellépésre irányuló nyilvános és politikai kampányok a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv adatait használták fel üzeneteik alátámasztására,
- ugyanezeket az adatokat használták a hatásvizsgálatban és az egyszer használatos műanyagokról szóló irányelv elfogadásakor, és segítették a közvélemény tudatosságának növelését,
- tekintettel arra, hogy a 29 %-os csökkenésre már az egyszer használatos műanyagokról szóló irányelv hatálybalépése előtt sor került, legalább egy része a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv első végrehajtási ciklusában tervezett intézkedéseknek tulajdonítható,
- a 29 %-os csökkenés egyértelműen értékelhető és kommunikálható, mivel a tagállamok, az uniós intézmények és ügynökségek ([24]), valamint a civil társadalom együttesen magas színvonalú, összehasonlítható adatokat gyűjtöttek és állítottak elő.

A tengeri hulladékra vonatkozó második intézkedési programok elemzése azt mutatja, hogy a tagállamok további lépéseket tesznek a tengerparti hulladék problémájának kezelése érdekében: ez támogatni fogja a folyamatos csökkenés pozitív tendenciáját (lásd a 3.1. szakaszt).

Más témák – például a tengeri szennyezés vagy a biológiai sokféleség csökkenése – tekintetében a jó környezeti állapot elérése terén 2018 óta tett előrehaladást azt követően értékelik, hogy a tagállamok 2024 októberében benyújtották a tengervizek állapotáról szóló harmadik értékelésükről szóló jelentést. Addig is, a négy regionális tengeri egyezmény – azaz a Helsinki Egyezmény ([25]), az OSPAR-egyezmény ([26]), a Barcelonai Egyezmény ([27]) és a Bukaresti Egyezmény ([28]) – keretében készített regionális értékelések rengeteg friss információt szolgáltatnak az uniós tengerek állapotáról.

- *Balti-tengeri medence*

A 2023 októberében közzétett harmadik HELCOM holisztikus értékelés ([29]) átfogó áttekintést nyújt a Balti-tenger ökoszisztémájának 2016–2021-es állapotáról. Az ökoszisztéma ebben az időszakban alig vagy egyáltalán nem mutat javulást, ami rávilágít az összehangolt intézkedések folytatásának és javításának szükségességére.

([24]) Például az Európai Környezetvédelmi Ügynökség (EEA), az Európai Tengerészeti Biztonsági Ügynökség (EMSA) és az európai tengeri megfigyelési és adathálózat (EMODnet).
([25]) Lásd: https://helcom.fi/.
([26]) Lásd: https://oap.ospar.org/en/.
([27]) Lásd: https://www.unep.org/unepmap/who-we-are/barcelona-convention-and-protocols?%2Ffr%2Fwho-we-are%2Fbarcelona-convention-and-protocols=.
([28]) Lásd: http://www.blacksea-commission.org/_convention.asp.
([29]) Lásd: A Balti-tenger helyzete, 2023 – HELCOM.

- A **szennyezési** terhelések szintje továbbra is magas. Az eutrofizáció továbbra is jelentős probléma, amely a táplálékhálózatok különböző szintjeit érinti, és hozzájárul az ökoszisztéma állapotának romlásához. Egyes területeken – különösen a délnyugati almedencékben – a javulás jelei mutatkoznak, a Balti-tenger középső részén azonban riasztó mértékben romlott tovább a helyzet. A régió legtöbb területén továbbra is magas a veszélyes anyagok okozta terhelés; bizonyos szennyező anyagok ([30]) nagy koncentrációban fordulnak elő elsősorban a halakban és a kagylókban. Vannak javulásra utaló jelek is, ugyanis több területen csökkent az állatokban előforduló vegyi anyagok koncentrációja. A tengerparti hulladék 16 tengeri almedencéből 11-ben meghaladja a 100 méteres partszakaszonkénti 20 darab hulladék küszöbértéket ([31]), ezért ezek az almedencék nincsenek jó környezeti állapotban. A víz alatti zaj egyik fő kiváltó oka a hajók keltette zaj, amely jelentős eltéréseket mutat térben (a hajózási útvonalak a leginkább érintettek) és időben (a hajózaj télen elterjedtebb, mint nyáron).
- A **biológiai sokféleség** tekintetében számos tengeri faj (beleértve az emlősöket és a madarakat) és élőhely nincs jó állapotban a Balti-tenger egészén és a táplálékhálózat minden szintjén. A legutóbbi értékelés óta három gazdaságilag hasznosított halállomány csökkent, és csak egy állomány javult. A biológiai sokféleség megőrzésére irányuló intézkedések azonban fokozódtak, és a régió jó úton halad afelé, hogy 2030-ra elérje a területek 30 %-ának védelmére vonatkozó globális célt.
- Az **éghajlatváltozás** hatásai már most nyilvánvalóak, mivel az előre jelzett felmelegedés várhatóan hamarosan további káros hatásokhoz vezet, ami sürgetőbbé teszi az ökoszisztéma rezilienciájának kiépítésére és a negatív hatások enyhítésére irányuló intézkedések meghozatalának szükségességét.

Az általános következtetés ellenére, hogy a Balti-tenger állapota nem javult, az értékelés azt mutatja, hogy a terhelés csökkentését célzó, jól megtervezett és hatékonyan végrehajtott összehangolt intézkedések kézzelfogható eredményeket hoznak. Az „A mi Balti-tengerünk nyilatkozat” (Our Baltic declaration) keretében tett kötelezettségvállalások terén elért eredményekről szóló, a 2023. szeptemberi második „A mi Balti-tengerünk” konferencián ([32]) közzétett jelentés megerősíti, hogy ezek alapvető fontosságú lépések.

- *A Földközi-tenger medencéje*

2023 decemberében a Barcelonai Egyezmény keretében átfogó értékelést készítettek a Földközi-tenger állapotáról ([33]) a minőségi állapotról szóló legutóbbi, 2017. évi jelentés óta gyűjtött adatok alapján. Bár az adatok nem egyforma rendelkezésre állása miatt számos témát nem lehetett értékelni, a rendelkezésre álló mutatók értékelése vegyes képet mutat.

- Ami a **szennyezést**, különösen a szennyező anyagokat és az eutrofizációt illeti, bár nincsenek egyértelmű üzenetek a Földközi-tenger egészére vonatkozóan, a konkrét

([30]) Polibrómozott difenil-éterek (PBDE-k), tributil-ón (TBT), higany és réz.
([31]) EU Member States agree on threshold value to keep Europe’s beaches clean (Az uniós tagállamok megállapodnak az európai tengerpartok tisztaságát biztosító küszöbértékről) – Európai Bizottság (europa.eu).
([32]) https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2e76afa1-5695-11ee-9220-01aa75ed71a1.
([33]) A Földközi-tenger minőségi állapotáról szóló 2023. évi jelentés, a Földközi-tenger tengeri környezetének és partvidékének szennyezés elleni védelméről szóló egyezmény és jegyzőkönyvei szerződő feleinek 23. ülése, Portorož, Szlovénia, 2023. december 5–8., UNEP/MED IG.26/Inf.10.

értékelési területekre és mutatókra vonatkozóan részletes eredmények állnak rendelkezésre ([34]). A megfigyelt földközi-tengeri tengerpartoknak csupán 16 %-a ért el jó környezeti állapotot az elhagyott hulladék tekintetében. Az égei-tengeri és levantei alrégiót sújtják leginkább az akut szennyezési események, különösen az olajszennyezések, ami azt tükrözi, hogy ez a Földközi-tenger egyik legforgalmasabb tengeri útvonala. Úgy tűnik, hogy az egész Földközi-tenger jó környezeti állapotban van a kiválasztott cetféléket érintő impulzív zajszintek tekintetében, a folyamatos zaj tekintetében azonban nem, különösen a Földközi-tenger nyugati térségében, az Égei-tengeren és a Levantei-medencében nem.

- Ami a **biológiai sokféleséget** illeti, a halállományok túlzott kiaknázása az elmúlt évtizedben biztatóan csökkent: 2003 óta a legalacsonyabb szintet érte el, köszönhetően annak, hogy a fellépés felgyorsult az elmúlt két évben. Ez a tendencia minden alrégióban következetes ([35]). A legtöbb gazdaságilag hasznosított fajt azonban továbbra is túlhalásszák, és a halászati terhelés még mindig a fenntarthatónak tekintett szint kétszerese. Az élőhelyek pusztulása továbbra is az egyik legátfogóbb fenyegetés a földközi-tengeri part menti ökoszisztémák szerkezetére és működésére nézve. 1 000 méteres mélységig a tengerfenéki élőhelyek legnagyobb károsodását a vonóhálóval és kotróhálóval folytatott fenékhalászat okozza. A tengeri madárfajok számos populációja – néhány kivételtől eltekintve – elérte a jó környezeti állapotot. A legtöbb cetféle továbbra is súlyosan veszélyeztetett a Természetvédelmi Világszövetség vörös listájának értékelése szerint, bár a széles körben elterjedt fajok, például a közönséges palackorrú delfinek és csíkos delfinek helyzete javult 2000 közepe óta.
- Az **éghajlatváltozás** az egyik legkritikusabb kihívás, amellyel a földközi-tengeri térségnek szembe kell néznie. Az elmúlt három évtizedben a tengeri hőhullámok tömeges pusztulási eseményeket okoztak különböző tengeri fajokban, és kritikus veszteségeket okoztak a tengeri élelmiszeriparnak. A tengervíz hőmérsékletének emelkedése felgyorsítja a nem őshonos fajok elterjedését. A hidrográfiai változások egyre inkább veszélyeztetik a földközi-tengeri élőhelyeket, és némely fajok esetében fennáll a teljes kihalás veszélye. A Földközi-tenger középső és keleti területei az éghajlatváltozással szemben sérülékenyebbnek tekinthetők az invazív fajok által gyakorolt fokozott terhelés, a magasabb vízhőmérséklet és a kisebb óceáni körforgás miatt, ami az oldott oxigénszint csökkenéséhez vezet ([36]).

- *Az Atlanti-óceán észak-keleti medencéje*

Az OSPAR által 2023 júniusában közzétett és a 2009–2021-es időszakra vonatkozó adatokon alapuló, minőségi állapotról szóló jelentés ([37]) az Atlanti-óceán teljes északkeleti része állapotának leghitelesebb értékelése. Jelentős előrelépés történt az emberi tevékenység negatív hatásainak jobb megértése és korlátozása terén. Némi javulás

([34]) Például az adriai-tengeri alrégió a nitrogén, a foszfor és a klorofil tekintetében jó környezeti állapotban van, az alrégiók 80 %-a pedig jó környezeti állapotban van az üledékekben található fémek, policiklikus aromás szénhidrogének (PAH) és poliklórozott bifenilek (PCB-k) tekintetében.
([35]) A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak – A fenntartható uniós halászat: az aktuális helyzet és a 2025-re vonatkozó iránymutatások, Brüsszel, 2024.6.7., COM(2024) 235 final.
([36]) Mint fent.
([37]) Lásd: https://oap.ospar.org/en/ospar-assessments/quality-status-reports/qsr-2023/.

ellenére a tendenciák arra utalnak, hogy az OSPAR tengeri területének számos részén csökken a biológiai sokféleség, az élőhelyek pedig pusztulnak.

- A veszélyes anyagok széles köréből, a túlzott tápanyagokból (amelyek eutrofizációhoz vezetnek) és a tengeri hulladékból származó **szennyezést** nem kezelték teljeskörűen. Csökkenést regisztráltak az olaj- és gázágazatból származó veszélyes anyagok, valamint a nukleáris ágazatból származó radioaktív anyagok kibocsátása tekintetében. A leginkább veszélyes anyagok (például a lefolyásokból, ipari kibocsátásokból és régi építési területekről származó PAH-ok és PCB-k, valamint egyes rovarölő szerek) koncentrációja az 1980-as és 1990-es évek óta jelentősen csökkent. A legtöbb alrégió azonban gyenge állapotban van a tengeri fajokban előforduló veszélyes anyagok tekintetében, amely főként a higanyt és a PCB-ket jelenti, míg az üledékszennyezés tekintetében valamivel jobb a helyzet. Jelentősen csökkent a tengeri környezetbe jutó – különösen a mezőgazdasági forrásokból, a szennyvízből, valamint az ipari és légköri forrásokból származó – tápanyagok mennyisége. A szennyezés azonban továbbra is fennáll a folyótorkolatoknál és egyes part menti területeken. A tengeri hulladékra vonatkozó eredmények hasonlóképpen vegyesek: a tengeri hulladék mennyisége továbbra is magas, de csökkent. A tengerpartokon található hulladék mennyisége is csökken, de a tengerfenéki hulladék, főként a halászatból és a műanyagokból származó hulladék továbbra is széles körben elterjedt. A zajszennyezés növekvő gondot jelent.
- Annak ellenére, hogy 2003 óta tagadhatatlan előrelépés történt a túlhalászás csökkentése terén ([38]), a halászat és más emberi tevékenységek **biológiai sokféleségre** gyakorolt hatásai továbbra is komoly aggodalomra adnak okot. A fő összetevők (tengeri madarak, emlősök, halak, tengerfenéki és nyílt vízi élőhelyek) és a táplálékhálózatok valamennyi értékelése a biológiai sokféleség csökkenését mutatja, annak ellenére, hogy előrelépés történt a terhelések azonosítása és kezelése terén. Különösen a tengeri madarak állapota romlott a legutóbbi, 2017-es értékelés óta.
- Az **éghajlatváltozás** és az óceánok elsavasodása olyan jelentős változásokat idéz elő, amelyek az Atlanti-óceán északkeleti részének tengeri biológiai sokféleségét veszélyeztetik. Az ember okozta terhelés egyéb jelenlegi formái miatt a tengeri ökoszisztémák általában elveszítik rezilienciájukat az éghajlatváltozás hatásaival szemben.

A minőségi állapotról szóló jelentés következtetései két megállapítást tesznek egyértelművé:

1. további intézkedésekre van szükség a jelenlegi pálya megváltoztatásához;
2. az eddig hozott intézkedéseket hatékonyabban kell végrehajtani.

- *Fekete-tengeri medence*

A Fekete-tengerre vonatkozóan nem áll rendelkezésre regionális értékelés, de az uniós finanszírozású EMBLAS projektből ([39]) rendelkezésre állnak bizonyos adatok, amelyek

([38]) „2003-ban az Atlanti-óceán északkeleti részén az átlagos halászati mortalitás 53 %-kal meghaladta az FMFH célértéket. A legutóbbi értékelés szerint a mortalitás fokozatosan 42 %-kal a 2022. évi az FMFH alá csökkent”, a „Fenntartható halászat az EU-ban: az aktuális helyzet és a 2025-re vonatkozó iránymutatások” című bizottsági közlemény, mint fent.

([39]) Slobodnik, J., ARABIDZE, M., Mgeladze, M., Korshenko, A., Mikaelyan, A., Komorin, V., Minicheva, G., 2020, EMBLAS tudományos zárójelentés – Közös fekete-tengeri felmérések 2016–2019.

főként a 2016–2021-es időszakra vonatkoznak, és amelyeket a Bizottság Közös Kutatóközpontja által végzett elemzések egészítenek ki.

- A **szennyezéssel** kapcsolatban a megfigyelések megerősítik, hogy valamennyi fekete-tengeri terület tengeri hulladékot, főként műanyag- és mikroműanyag-hulladékot tartalmaz. Az adatok azt mutatják, hogy Európában a fekete-tengeri tengerpartok a hulladékkal leginkább szennyezettek, és az egyszer használatos műanyagok aránya ezeken a legmagasabb (652 hulladéktétel/100 m). A tenger továbbra is nehézfémekkel, PAH-okkal és bizonyos növényvédő szerekkel szennyezett, és a PFOS-koncentráció meghaladja a biztonságos határértéket. Egy 2021-es tudományos felmérés kimutatta, hogy a Fekete-tenger vegyi szennyezőanyagokkal való kumulatív szennyezése körülbelül 3–8-szor nagyobb volt, mint a Földközi-tengeré, és 2–7-szer nagyobb, mint az Atlanti-óceán északkeleti részén ([40]). Úgy tűnik, hogy egyes tengerparti régiók az eutrofizáció szempontjából jó környezeti állapotban vannak, de a közép-keleti mélyvízi részek többsége 2019-ben a fitoplanktonok virágzása és a szennyező anyagok magas koncentrációja miatt nem volt jó környezeti állapotban.
- Ami a **biológiai sokféleséget** illeti, számos hal- és kagylófaj biomasszaszintje egyértelműen csökkent 1995 és 2021 között, néha meglehetősen drámai mértékben (például a vékonybajszú tőkehal, a tüskéscápa, a szardella vagy a *Rapana venosa* csiga esetében). Megállapítást nyert, hogy a part menti vizek és a kontinentális talapzat vizei a fitoplankton biológiai sokfélesége szempontjából jó környezeti állapotúak, szemben a nyílt vizekkel. Emellett 2016 és 2019 között romlottak a környezeti feltételek a „Zernov's Phyllophora Field" tengeri rezervátumban, amely a Fekete-tenger ukrán vizeken található legnagyobb védett tengeri területe. A közelmúltban végzett felmérések arra is rámutattak, hogy a Fekete-tengerben invazív fajok jelenhettek meg ([41]).
- Ami az **éghajlatváltozást** illeti, a forgatókönyvek a vízhőmérséklet emelkedését és más olyan változásokat mutatnak, amelyek megváltoztatják a tápanyagok és szennyező anyagok szállítását és szétszóródását a Fekete-tengeren ([42]), és növelik a szennyező anyagok felhalmozódását a keleti medencében ([43]).

Oroszország Ukrajna elleni agressziós háborújának környezeti hatásai messzemenő és határokon átnyúló hatást gyakoroltak a Fekete-tengerre. Ezek a hatások az aknákra és más robbanóanyagokra, az olajszennyezésre, valamint a kikötők és hajók megsemmisítéséből eredő mérgező anyagok, szennyező anyagok és műanyagok kibocsátására, valamint a folyók által a tengerbe szállított szennyezésre vezethetők vissza. Bár a folyamatos

([40]) Az Atlanti-óceán északkeleti részére, a Földközi-tengerre és a Fekete-tengerre vonatkozó 2021. évi tudományos felmérés, amelynek címe: „The Cruise of Three European Seas", és amelyet az EU4EMBLAS projekt keretében, a Közös Kutatóközpont támogatásával végeztek.

([41]) 2021. évi tudományos felmérés az Atlanti-óceán északkeleti részéről, a Földközi-tengerről és a Fekete-tengerről.

([42]) Miladinova, Svetla, et al., 2020, „Seasonal and Inter-Annual Variability of the Phytoplankton Dynamics in the Black Sea Inner Basin" (A fitoplanktonok dinamikájának szezonális és évközi változékonysága a Fekete-tenger belső medencéjében) Oceans 1, 4. sz.: 251–273. https://doi.org/10.3390/oceans1040018; Macias, D., et al., 2022, Water/Marine zero pollution outlook: a forward-looking, model-based analysis of water pollution in the EU (Víz/tengeri szennyezőanyag-mentességi kilátások: az EU vízszennyezésének előretekintő, modellalapú elemzése). Luxemburg. https://doi.org/10.2760/681817.

([43]) Miladinova, S., et. al., E. 2020 „Identifying distribution and accumulation patterns of floating marine debris in the Black Sea" (Az úszó tengeri hulladék eloszlási és felhalmozódási mintázatának azonosítása a Fekete-tengeren), Marine Pollution Bulletin, 153, 110964, doi:10.1016/j.marpolbul.2020.110964; Macias, D., et al., 2022., mint fent.

összetűzések miatt a hosszú távú nyomon követés nagyon nehéz, egyértelmű bizonyíték van arra, hogy ezek a károk negatív hatással vannak a biológiai sokféleségre, az élőhelyekre és a fajokra, beleértve a tengeri emlősöket és a halállományokat is.

A kahovkai gát 2023. júniusi megsemmisülése példa nélküli környezeti következményekkel járt Dél-Ukrajnára nézve, amelyek kiterjedtek a nagyobb fekete-tengeri régióra is. A gát megsemmisülését követően 2023-ban 2020-hoz képest valamennyi kémiai szennyező anyag jelentősen magasabb koncentrációban volt jelen valamennyi mintavételi ponton. Emellett a kékalga fitoplanktonok számának 2000-szeresére történő növekedése az egyik fekete-tengeri kagylóállomány 40 %-ának pusztulásához vezetett ([44]). Bár a helyreállítás már folyamatban van, e szennyezésnek az emberi egészségre és az ökoszisztémák egészségére gyakorolt hosszú távú hatásait tovább kell vizsgálni.

3. A HÁRMAS KÖRNYEZETI VÁLSÁG KEZELÉSE

Mivel az Európai Unió tengervizei 2020-ban nem érték el a jó környezeti állapotot, a tagállamoknak a lehető leghamarabb frissíteniük kellett a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv szerinti első intézkedési programjaikat a terhelések további kezelése és a jó környezeti állapot elérése érdekében.

A frissített változatban a 17 értékelt tagállam 2 046 intézkedésről számolt be, amelyek valamennyi tengeri régióra, mutatóra és terhelésre kiterjedtek ([45]). Ezeknek csak egyharmada a kifejezetten ebben a második frissítésben szereplő új intézkedés, túlnyomó többségük csupán néhány módosítással bővíti a korábban jelentett intézkedéseket. Mivel a jó környezeti állapot 2020-ig nem valósult meg, több új intézkedésre lehetett volna számítani.

A jelentett intézkedések közel fele kifejezetten a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv szerinti jó környezeti állapot elérésére vagy fenntartására irányul. Ez jelentős növekedést jelent az első intézkedési programok óta, ahol az intézkedéseknek csak egynegyede kapcsolódott kifejezetten a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelvhez ([46]). A fennmaradó intézkedések más uniós jogszabályok, regionális tengeri egyezmények, nemzetközi megállapodások vagy nemzeti jogszabályok szerinti követelményekből erednek.

A második intézkedéscsomagban az intézkedések közel 50 %-át a további terhelések *közvetlen* megelőzésére, a meglévő terhelések csökkentésére, illetve a fajok vagy élőhelyek helyreállítására tervezték. Az intézkedések több mint 35 %-át arra tervezték, hogy *közvetetten* járuljanak hozzá ezekhez a célkitűzésekhez (például irányítási

([44]) Consequences of the Kakhovka hydropower plant dike explosion for the Black Sea: new data – EMBLAS project (A kahovkai vízerőmű gátja felrobbanásának következményei a Fekete-tengeren: új adatok – EMBLAS-projekt).

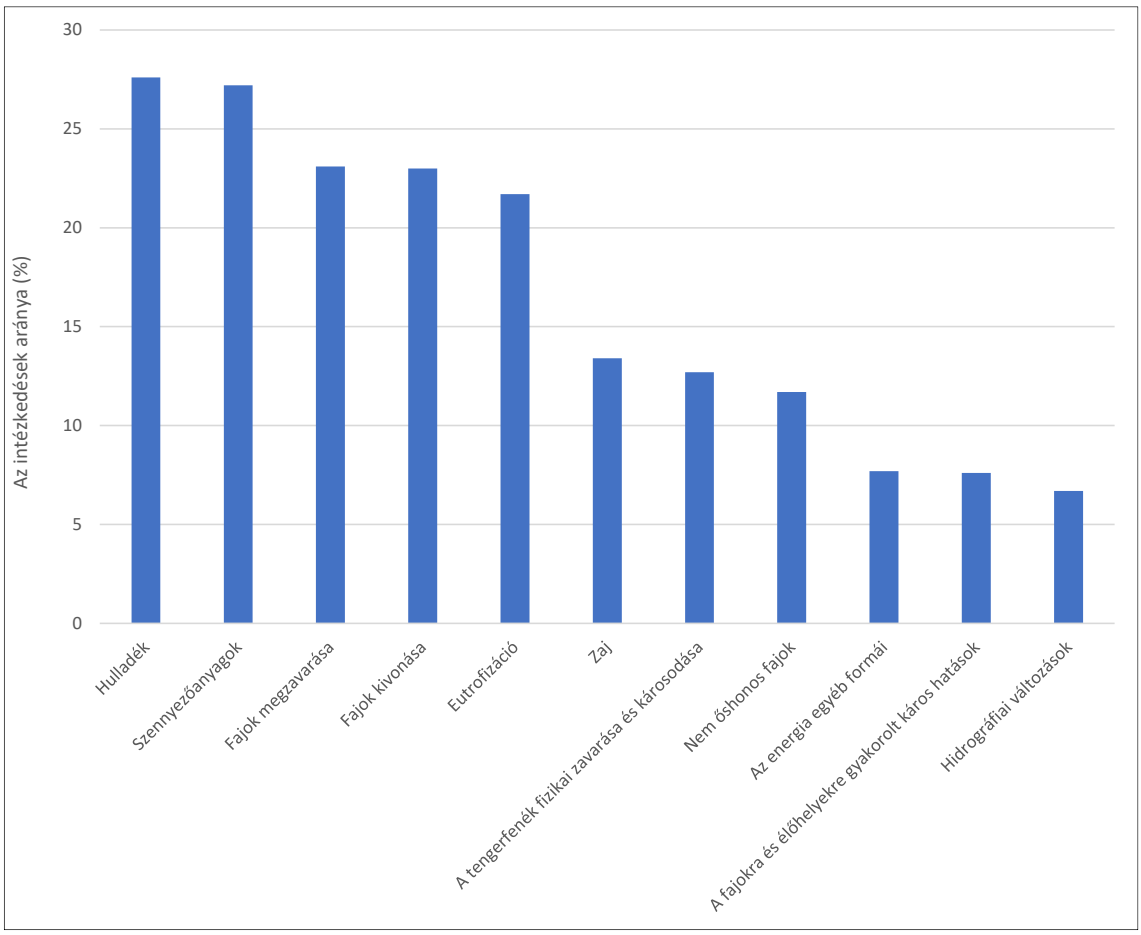
([45]) A frissített intézkedési programokra vonatkozó, a 17 tagállam által elektronikus úton jelentett információk részletes elemzését lásd: Európai Bizottság, Közös Kutatóközpont: Louropoulou, E., Alonso Aller, E., Cardoso, A.C., Carravieri, A., Druon, J., Magliozzi, C., Martini, E., Mendes, C., Palma, M., Piroddi, C., Ruiz-Orejón, L. F., Zupan, M. és Hanke, G., Program of Measures under the Marine Strategy Framework Directive to achieve or maintained good environmental status (A tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv szerinti intézkedési programok a jó környezeti állapot elérése vagy fenntartása érdekében), az Európai Unió Kiadóhivatala, Luxembourg, 2024, JRC139180.

([46]) A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv értelmében végrehajtott tagállami intézkedési programok értékeléséről, Brüsszel, 2018.7.31., COM(2018) 562 final.

mechanizmusok, pénzügyi ösztönzők vagy figyelemfelkeltő kampányok révén). Az ismeretek bővítéséhez kapcsolódó intézkedések az összes intézkedés mintegy 15 %-át teszik ki.

A bejelentett intézkedések az EU tengeri környezete szempontjából releváns valamennyi különböző típusú terhelésre kiterjednek ([47]). A hulladék és a szennyező anyagok jelentik a leggyakrabban kezelt terheléseket, amelyek az intézkedések közel 30-30 %-ának tárgyát képezik. Az intézkedések több mint 20 %-a a fajok megzavarását és kivonását, valamint az eutrofizációt kezeli. Több mint 10 %-uk a zajjal, a tengerfenék megzavarásával és a nem őshonos fajokkal foglalkozik, és az intézkedések kevesebb mint 10 %-a foglalkozik az energia egyéb formáival, a fajokra és élőhelyekre gyakorolt káros hatásokkal és a hidrográfiai változásokkal (1. ábra).

1. ábra: A tengeri ökoszisztémákra nehezedő terheléseket kezelő intézkedések aránya a második intézkedési programokban

([47]) Az intézkedések továbbá kiterjednek a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv I. mellékletében szereplő, a jó környezeti állapotra vonatkozó valamennyi mutatóra. Az intézkedések több mint 30 %-a a biológiai sokféleséghez (1. mutató), 28 %-a a tengerfenék épségéhez (6. mutató), 24 %-a a szennyező anyagokhoz (8. mutató), 22 %-a pedig a tengeri hulladékhoz (10. mutató) kapcsolódik. Az intézkedésekhez legritkábban kapcsolódó mutatók a hidrográfiai feltételek (7. mutató – 8 %), a tengeri eredetű élelmiszerekben előforduló szennyező anyagok (9. mutató – 9 %), a nem őshonos fajok (2. mutató) és a víz alatti zaj (11. mutató) – 10-10 %-kal. A biológiai sokféleségre vonatkozó mutatók (1–4–6) a leginkább lefedettek, mivel a terhelés egy adott kategóriájának, például az eutrofizációnak vagy a szennyező anyagoknak a csökkentése érdekében hozott intézkedések a tengeri biológiai sokféleség állapotára is hatással lesznek.

Ez a statisztikai elemzés azonban nem nyújt betekintést a javasolt intézkedések hatékonyságába. Annak ellenére, hogy számos intézkedést hoztak a vegyi szennyezés és tápanyagszennyezés kezelésére, a tagállamok fellépése még mindig elmarad attól, ami a szennyezés jelentős csökkentéséhez és végső soron a jó környezeti állapot eléréséhez szükséges.

3.1. A TENGEREK ÉS AZ ÓCEÁNOK SZENNYEZŐANYAG-MENTESSÉGE FELÉ

A vízszennyezés csökkentése az európai zöld megállapodás és a szennyezőanyag-mentességi cselekvési terv kulcsfontosságú dimenziója. A szennyezés a biológiai sokféleséget fenyegető öt fő veszély egyike ([48]).

A tagállamok által a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv 8. cikke alapján 2018-ban bejelentett adatok ([49]) alapján az EU tengeri területének 80 %-a nem érte el a jó környezeti állapotot a mindenütt előforduló, perzisztens, bioakkumulatív és mérgező anyagok, például a higany által okozott szennyeződés tekintetében. 87 %-uk az eutrofizáció, 90 %-uk az elhagyott hulladék, 97 %-uk pedig a folyamatos víz alatti zaj tekintetében nem érte el a jó környezeti állapotot.

Az elmúlt néhány évben a Bizottság számos javaslatot terjesztett elő a vízszennyezés kezelésére, legutóbb a települési szennyvíz kezeléséről szóló irányelv és az ipari kibocsátásokról szóló irányelv felülvizsgálatára, valamint a víz-keretirányelv szerinti vízszennyező anyagok jegyzékének aktualizálására. A tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv szerinti, a hulladékra ([50]) és a zajra ([51]) vonatkozó küszöbértékek 2020-ban és 2022-ben történő elfogadása szintén fontos lépés az óceánszennyezés jobb kezelése felé.

Ez a szakasz a tengeri környezetet érintő szennyezés négy fő kategóriájára terjed ki: tengeri hulladék (10. mutató), eutrofizáció (5. mutató), káros szennyező anyagok (8. és 9. mutató) és víz alatti zaj (11. mutató).

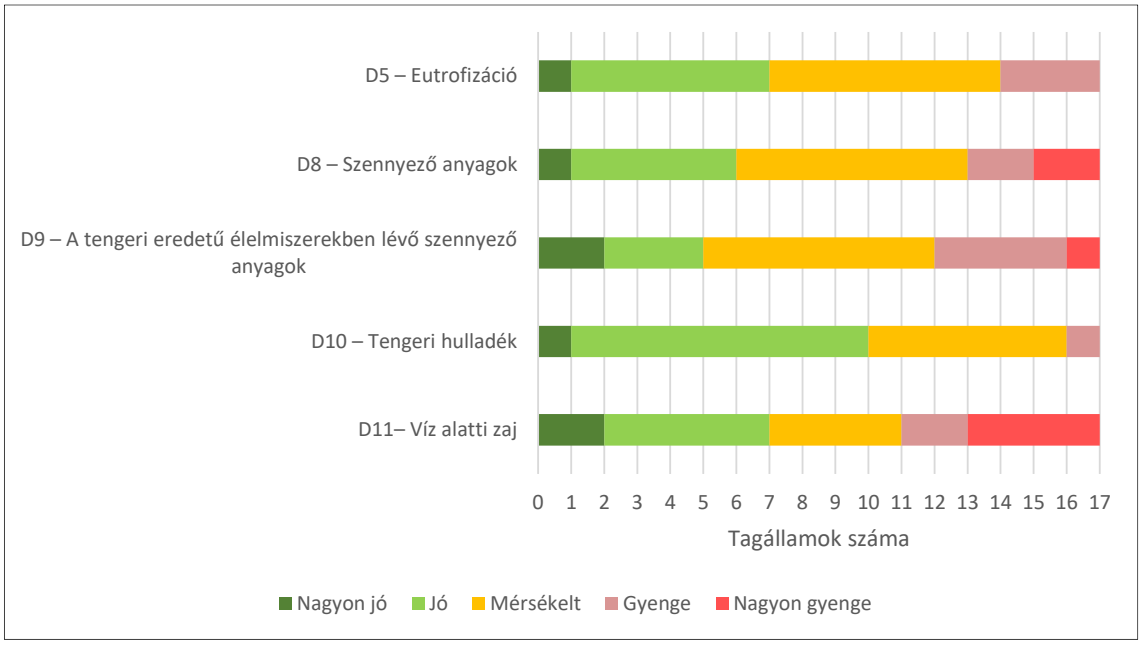
([48]) A Bizottság jelentése: A szennyezőanyag-mentesség figyelemmel kíséréséről és helyzetéről szóló első jelentés. Pályamodellek a tisztább európai levegő, víz és talaj felé, COM(2022) 674 final, Brüsszel, 2022.12.8.

([49]) WISE Marine: https://water.europa.eu/marine.

([50]) EU Member States agree on threshold value to keep Europe's beaches clean (Az uniós tagállamok megállapodnak az európai tengerpartok tisztaságát biztosító küszöbértékről) – Európai Bizottság (europa.eu).

([51]) Zero pollution and Biodiversity: First ever EU-wide limits for underwater noise (Szennyezőanyag-mentesség és biológiai sokféleség: A víz alatti zajra vonatkozó első uniós szintű határértékek) – Európai Bizottság (europa.eu).

2. ábra: A szennyezés kezelésére irányuló második tagállami intézkedési programok megfelelősége

A tagállamok intézkedései általában csak részben foglalkoznak a szennyezés csökkentéséhez szükséges kérdésekkel (2. ábra). Bár a tengeri hulladék csökkentése érdekében bevezetett intézkedések a helyes irányba mutatnak, az eutrofizáció, a vegyi szennyezés és a víz alatti zaj kezelésére irányuló intézkedések továbbra sem elégségesek.

Tengeri hulladék (10. mutató)

A tengeri hulladék kezelésére irányuló intézkedések minősége összességében javult a két ciklus között.

Egy elemzés megerősíti a tengeri hulladék kezelésére irányuló intézkedések terén az elmúlt években tapasztalt pozitív tendenciát. A tagállamok által jelentett összes intézkedés 22 %-a a 10. mutatóhoz (tengeri hulladék) kapcsolódik, és egynegyedük a meglévő jogi kötelezettségeket egészíti ki.

Az intézkedések a hulladékinput fő forrásaira terjednek ki, kezdve a városi területekről és más szárazföldi forrásokból (például ipar és mezőgazdaság) származó szennyvízzel kapcsolatos tevékenységekkel. A folyami inputot szintén a szennyezés egyik fő forrásaként azonosították. Az intézkedések a tengeri forrásokra is kiterjednek. Számos intézkedés foglalkozik közvetlenül a halászatból származó hulladékkal (többek között a kísértethálókkal), köztük tisztítási intézkedések és a további bevitel megelőzését célzó intézkedések (a kikötői befogadólétesítményekről szóló irányelv és az egyszer használatos műanyagokról szóló irányelv követelményei alapján). A hajózás, a szabadidős tevékenységek és az idegenforgalom szintén jelentős hulladékforrás, kisebb mértékben pedig az akvakultúra is az. A tengeri szállításból származó hulladékkal elsősorban az IMO-hoz, a MARPOL-egyezményhez és a kikötői befogadólétesítményekről szóló irányelvhez kapcsolódó kezdeményezések foglalkoznak.

Csak néhány tagállam azonosított tengerszennyezési gócokat annak ellenére, hogy a Bizottság 2018-as értékelésében erre vonatkozó ajánlást ([52]) tett. Továbbra is hiányosságok tapasztalhatók a mikrohulladék, a tengerfenéken és a vízoszlopban található hulladék kezelése, valamint a tengeri élővilágra gyakorolt hatások kezelése terén. Bár a földközi-tengeri tagállamok egyértelmű célokat tűztek ki a hulladék által a *Caretta caretta* teknősökre gyakorolt hatással kapcsolatban, még egyetlen tagállam sem számolt be a probléma közvetlen kezelésére irányuló intézkedésekről. Szinte valamennyi tagállam elismeri a regionális együttműködés értékét és a regionális tengeri egyezmények keretében végzett munkát.

Jó példák

Néhány tagállam konkrét intézkedéseket hozott a mikrohulladék kezelésére, többek között a kifejezetten a mikrohulladék és a mikroműanyagok kezelésére irányuló elszigetelő rendszerek, tisztítóművek vagy csapadék- és szennyvízkezelő berendezések kifejlesztése révén.

Eutrofizáció és szennyező anyagok (5., 8. és 9. mutató)

Összességében előrelépés történt a szerves és a vegyi szennyezés további csökkentését célzó intézkedések kidolgozása terén, de további fellépésre van szükség.

Az eutrofizáció és a veszélyes anyagokkal való szennyeződés elleni fellépés továbbra sem elégséges ([53]). A tagállamok számos intézkedést vezettek be a 8. mutatóhoz (szennyező anyagok (24 %), az 5. mutatóhoz – eutrofizáció (18 %) és kisebb mértékben a 9. mutatóhoz – a tengeri eredetű élelmiszerekben előforduló szennyező anyagokhoz (9 %) kapcsolódóan. Ezeket az intézkedéseket gyakran összekötik a frissített vízgyűjtő-gazdálkodási tervekkel, bár csak korlátozott mértékben értékelik hatékonyságukat a jó környezeti állapot elérése terén.

Annak ellenére, hogy számos, a levegőminőségre és a kibocsátásokra vonatkozó jogszabály létezik – nevezetesen az energia-, az ipari és a közlekedési ágazatot szabályozó uniós jog, a környezeti levegő minőségéről szóló irányelv és a nemzeti kibocsátáscsökkentési kötelezettségekre vonatkozó irányelv –, kevésbé következetes intézkedéseket terveznek a légköri kibocsátásokból származó szennyezés kezelésére. A tagállamok azonban intézkedéseket vezettek be a MARPOL- vagy IMO-egyezmény végrehajtásához kapcsolódó, hajózásból származó szennyezések további szabályozására (például környezetbarát lerakódásgátlás, kibocsátásszabályozás, tisztább hajókoncepciók), amelyek várhatóan pozitív hatásokkal járnak, különösen a tengeri területeken.

A tagállamok számára továbbra is kihívást jelent az új anyagokból (pl. gyógyszerekből) származó szennyezés kezelése és a perzisztens szennyező anyagok (pl. higany) örökölt hatásainak orvoslása. Vannak azonban bevált gyakorlatok a tengeri eredetű szennyezés kezelésére (pl. a roncsokból származó szennyező anyagok kezelése, az ólom

([52]) Bizottsági szolgálati munkadokumentum, amely a következő dokumentumot kíséri: *A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv értelmében végrehajtott tagállami intézkedési programok értékeléséről*, Brüsszel, SWD(2018) 393 final, 2018.7.31., 33. o.

([53]) Az 5., 8. és 9. mutatóra vonatkozó intézkedések általánosságban mérsékelten megfelelőnek tekinthetők.

halászeszközökben való használatának fokozatos kivezetése, az elveszett konténerek nyomon követése és visszaszerzése) és az eutrofizáció (pl. újrahasznosított trágya biogáztermelésben való felhasználása révén). Végezetül, mivel 2023-ban aktualizálták az élelmiszerekben előforduló szennyező anyagok felső határértékeire vonatkozó uniós szabályokat, hogy azok a nehézfémek és a környezetben tartósan megmaradó szerves anyagok szélesebb körére terjedjenek ki ([54]), a tengeri eredetű élelmiszerek szennyeződésére vonatkozó jó környezeti állapot eléréséhez a jövőben valószínűleg további intézkedésekre lesz szükség.

Jó példák

Az egészséges tengeri élőhelyek döntő szerepet játszhatnak az eutrofizáció káros hatásainak csökkentésében. Egyes tagállamok az eutrofizáció kezelése érdekében egyre gyakrabban alkalmaznak természetalapú helyreállítási intézkedéseket olyan élőhelyek tekintetében, mint a kékkagyló-ágyak, a tengerifűágyak és a sós mocsarak.

Víz alatti zaj (11. mutató)

Összességében javultak a víz alatti zaj csökkentésére irányuló tagállami intézkedések, de továbbra is az ismeretgyűjtésre, nem pedig a terhelések csökkentésére összpontosítanak.

A víz alatti zajra vonatkozó jogi keretek hiánya miatt a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv számos új intézkedést hozott a terhelés e formájának kezelésére, de ezek továbbra sem elegendőek a jó környezeti állapot és a kitűzött célok eléréséhez ([55]), sem a mennyiség (az összes intézkedés mindössze 10 %-a), sem a minőség tekintetében.

Az első programokhoz képest az intézkedések jobban lefedik a forrásokat és a terheléstípusokat, de céljuk továbbra is elsősorban az ismeretek gyűjtése, nem pedig az, hogy közvetlen hatást gyakoroljanak a terhelés csökkentésére.

A víz alatti zajjal kapcsolatos ismereteik javítása érdekében a tagállamok fellépéseiket elsősorban regionális szintű keretekre és uniós finanszírozású projektekre alapozzák. Csak néhány tagállam dolgozott ki konkrét intézkedéseket e projektek eredményei alapján, például sebességkorlátozások bevezetését az érzékeny területek közelében vagy az érzékeny időszakokban. A legcélzottabb intézkedések a tengeri és part menti infrastruktúra építésével foglalkoznak, akár a zajszintek korlátozása, akár a víz alatti zajnak a környezeti hatásvizsgálati tanulmányokba való bevonása révén. Az impulzív és folyamatos zaj maximális szintjeire vonatkozó küszöbértékek 2022 októberében történő meghatározása támogatni fogja a következő ciklusban a több és jobb intézkedés megtervezését.

Az energia egyéb formáival (pl. elektromágneses, fény és hő) továbbra sem foglalkoznak megfelelően, kivéve néhány olyan *ad hoc* intézkedést, amely az elektromágneses mezők veszélyeztetett élőhelyekre gyakorolt lehetséges hatásait vizsgálja, vagy a fényszennyezést követi nyomon.

([54]) A Bizottság (EU) 2023/915 rendelete (2023. április 25.) az élelmiszerekben előforduló egyes szennyező anyagok felső határértékeiről és az 1881/2006/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről.
([55]) A 11. mutatóra vonatkozó intézkedések megfelelősége általánosságban mérsékelt szintűnek tekinthető.

Jó példa

Az egyik tagállam a tengeri szélerőműparkok vagy más tengeri infrastruktúrák építése vagy karbantartása során optimalizálja a hajózási megközelítési útvonalakat annak érdekében, hogy nagy biodiverzitású veszélyeztetett területeken elkerülhető legyen a folyamatos zaj magas szintje.

3.2.A TENGERI TERMÉSZET VISSZAHOZÁSA AZ ÉLETÜNKBE

Az európai tengerek a part menti és tengeri ökoszisztémák széles és rendkívül változatos választékának adnak otthont, amely számos élőhelyet és fajt foglal magában ([56]). Ezek, ha jó állapotban vannak, létfontosságú szolgáltatásokat nyújtanak társadalmaink számára, beleértve az élelmiszert, az energiát, a tiszta levegőt és az éghajlatváltozás mérséklését ([57]). A tengeri biológiai sokféleséget és ökoszisztémákat érintő terhelések gyengítik bolygónk azon képességét, hogy egészségesen működjön, és biztosítsa a túléléshez és a jóléthez szükséges alapvető szolgáltatásokat. Az óceánnal szembeni igények növekedésével egyre fontosabbá válik e szolgáltatások folyamatos rendelkezésre állásának biztosítása.

Az EU fokozta a tengeri biológiai sokféleség védelme iránti elkötelezettségét. A 2030-ig tartó időszakra szóló uniós biodiverzitási stratégia ([58]) előírja, hogy tengereink 30 %-át jogi és hatékony védelemben, ennek egyharmadát pedig szigorú védelemben kell részesíteni. Az óceánok és vizek 2030-ig történő helyreállítására irányuló küldetés ([59]) révén az EU arra törekszik, hogy konkrét megoldásokat kínáljon a tengereink és óceánjaink előtt álló kihívásokra azáltal, hogy a kutatást és az innovációt új irányítási és együttműködési formákkal ötvözve új szerepbe helyezi, valamint bevonja a polgárokat. Globális szinten ezeket a kötelezettségvállalásokat két történelmi jelentőségű megállapodás elfogadása is megerősíti: a Biológiai Sokféleség Egyezmény részes feleinek 15. konferenciáján ([60]) a biológiai sokféleségről szóló 2022. évi globális keret és a nemzeti joghatóságon kívül eső területek tengeri biológiai sokféleségének megőrzéséről és fenntartható hasznosításáról szóló 2023. évi szerződés (a nyílt tengerekről szóló szerződés) ([61]).

A tengeri cselekvési terv ([62]) 2023. évi elfogadása szintén hozzájárul az e célkitűzések elérésére irányuló munkához azáltal, hogy felszólítja a tagállamokat, hogy tegyenek lépéseket a halászat és a környezetvédelmi célkitűzések összeegyeztetése érdekében, különösen a halászeszközök szelektivitásának javítása, az érzékeny fajok járulékos

([56]) State of Europe's seas (Az európai tengerek állapota) – Európai Környezetvédelmi Ügynökség (europa.eu).
([57]) Europe's marine biodiversity remains under pressure (Európa tengeri biológiai sokféleségére továbbra is nyomás nehezedik) – Európai Környezetvédelmi Ügynökség (europa.eu).
([58]) A Bizottság közleménye – A 2030-ig tartó időszakra szóló uniós biodiverzitási stratégia – Hozzuk vissza a természetet az életünkbe!, COM(2020) 380 final.
([59]) https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/eu-missions-horizon-europe/restore-our-ocean-and-waters_hu.
([60])A kunming-montreali globális biodiverzitás-megőrzési keretstratégia (cbd.int).
([61]) Kormányközi konferencia a nemzeti joghatóságon kívül eső területek tengeri biológiai sokféleségéről | (un.org).
([62]) A Bizottság közleménye, EU Cselekvési terv: A tengeri ökoszisztémák védelme és helyreállítása a fenntartható és reziliens halászat érdekében, COM(2023) 102 final.

fogásainak kezelése, a tengerfenék védelme, valamint az átmenetet és az ismeretek cseréjét támogató intézkedések révén.

A tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelvben 2023-ban a tengerfeneket ért veszteségekre és károsodásra vonatkozóan meghatározott küszöbértékek ([63]) szintén fontos lépést jelentenek az óceáni természeti erőforrásokkal való jobb gazdálkodás felé.

Mindazonáltal a jó környezeti állapot messze nem valósult meg a biológiai sokféleségre vonatkozó mutatók tekintetében. Például a cetféléknek (például a delfineknek és a barna delfineknek) csupán 3 %-át, a bálnáknak és a tengerfenéki élőhelyeknek mindössze 15 %-át, továbbá az európai tengervizek nyílt vízen táplálkozó madarainak mindössze 29 %-át értékelték úgy, hogy azok az irányelv második végrehajtási ciklusának kezdetén jó környezeti állapotban vannak.

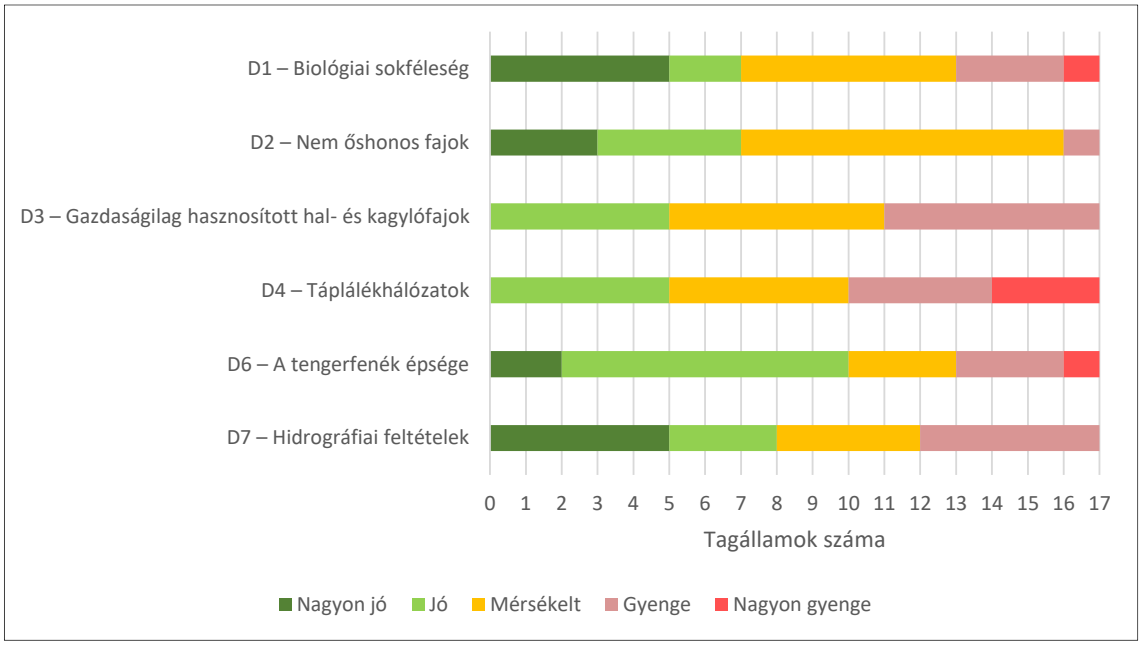
Ez a szakasz a fajoknak, élőhelyeknek és táplálékhálózatoknak a terhelés nem szennyező formáival, például a megzavarással, a kivonással és a nem őshonos fajokkal szembeni védelmére hozott intézkedéseket tartalmazza. Az 1. mutatóhoz (biológiai sokféleség), a 2. mutatóhoz (nem őshonos fajok), a 3. mutatóhoz (gazdaságilag hasznosított hal- és kagylófajok), a 4. mutatóhoz (táplálékhálózatok), a 6. mutatóhoz (a tengerfenék épsége) és a 7. mutatóhoz (hidrográfiai feltételek) kapcsolódik.

Összességében az első intézkedési programok óta meglehetősen korlátozott előrelépés történt a biológiai sokféleség védelmére és helyreállítására irányuló hatékony intézkedéseknek a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv keretében történő kidolgozása és végrehajtása terén (3. ábra). A tengerfenék védelme érdekében hozott intézkedések azonban javultak, főként a tengerfenékkel érintkező mobil halászeszközzel folytatott halászat hatékonyabb kezelése révén, valamint előrelépés történt a nem őshonos fajok és a hidrográfiai feltételeket érintő változások kezelésében.

Az átfogó hiányelemzés hiánya korlátozta a biológiai sokféleséggel kapcsolatos intézkedések Bizottság általi értékelését. A hiányosságok alapos elemzése lehetővé teszi annak jobb megértését, hogy a meglévő intézkedések hogyan járulnak hozzá a jó környezeti állapot eléréséhez, és milyen további intézkedésekre van szükség.

([63]) EU Green Week: First ever EU-wide limits for underwater noise (Európai Zöld Hét: A tengerfenék védelmére vonatkozó első uniós szintű kritériumok) – Európai Bizottság (europa.eu).

3. ábra: A biológiai sokféleséggel kapcsolatos problémák kezelésére irányuló második tagállami intézkedési programok megfelelősége

A biológiai sokféleséget szolgáló általános intézkedések (1., 4. és 6. mutató)

Összességében csak korlátozott előrelépés történt a biológiai sokféleséggel kapcsolatos intézkedések terén.

A legtöbb, ha nem az összes tagállami intézkedés valószínűleg hatással lesz a tengeri biológiai sokféleség állapotára, ezért az intézkedési programok általában jól lefedik a biológiai sokféleségre vonatkozó mutatókat ([64]). A terhelés csökkentésére irányuló intézkedések ([65]) közvetlen pozitív hatással lesznek a fajokra és az élőhelyekre, közvetve pedig az egész ökoszisztémára és a táplálékhálózatokra. További intézkedések hozhatók kifejezetten a biológiai sokféleség védelme és helyreállítása érdekében.

A leggyakoribb intézkedés a védett tengeri területek kijelölése meghatározott élőhelyek és fajok védelme érdekében (gyakran a madárvédelmi és az élőhelyvédelmi irányelv keretében), illetve bizonyos ökoszisztéma-funkciók helyreállítása (pl. a tengerfenék épsége, a táplálékhálózat egészsége) érdekében. A védett tengeri területek célja gyakran a szennyezés, a kivonás vagy a megzavarás szintjének csökkentése a fajokra és élőhelyekre negatív hatást gyakorló tevékenységek szabályozásával. Ide tartozhatnak az idegenforgalmi tevékenységek (kedvtelési célú hajózás és vízi sportok), a halászat, különösen a fenékvonóhálóval végzett tevékenységek, valamint a környezetszennyező tevékenységek akár a területen belül, akár a környéken. A védett tengeri területek méretüktől, az emberi tevékenységre vonatkozó korlátozások mértékétől és attól függően, hogy vannak-e érvényben hatékony irányítási intézkedések, jelentős hatást gyakorolhatnak a terhelésre.

([64]) Az összes intézkedés 31 %-a az 1. mutatóhoz (biológiai sokféleség) kapcsolódik, amely az összes mutató közül a legmagasabb arány; 28 % a 6. mutatóhoz (a tengerfenék épsége), 19 % pedig a 4. mutatóhoz (táplálékhálózatok) kapcsolódik.

([65]) Például azok, amelyeket a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv szerinti terhelésmutatók céljára terveztek.

A tagállamok által szolgáltatott információk gyakran kevés információt tartalmaznak az irányítási intézkedések típusáról, valamint a védett tengeri területek méretéről és elhelyezkedéséről, ami megnehezíti annak megállapítását, hogy azok hogyan járulnak hozzá az uniós biodiverzitási stratégia célkitűzéseihez.

Jó példa

Jelenleg a védett tengeri területek az európai vizeknek csupán 12 %-át fedik le; ezek a „többcélú védett tengeri területektől” – ahol a legtöbb emberi tevékenység engedélyezett és a hatékony védelem szintje alacsony – a „szigorúan védett” tengeri területekig terjednek, amelyek nagyon kevés, vagy semmilyen emberi tevékenységet nem tesznek lehetővé. Ahol az élőhelyek aktív helyreállítását tervezik, például zátonyok vagy osztrigatelepek helyreállítását, a tagállamok korlátozzák vagy akár be is tiltják az ezeket az élőhelyeket károsító emberi tevékenységeket.

A fajokra vonatkozó intézkedések, beleértve a gazdaságilag hasznosított fajokat is (1. és 3. mutató)

Összességében csak korlátozott előrelépés történt a fajok – köztük a gazdaságilag hasznosított hal- és kagylófajok – kezelésére tervezett intézkedések terén.

A fajspecifikus intézkedések általában a halakra, a tengeri emlősökre és a tengeri madarakra összpontosítanak, míg a fejlábúakra (pl. polipok és tintahalak), a tengeri hüllőkre (pl. teknősök) és a nyílt tengeri fajokra (pl. planktonok) vonatkozó intézkedések ritkábbak. A tagállamok jelentése szerint a tengeri fajokra a legnagyobb terhelést gyakorló tevékenység a kereskedelmi halászat, különösen a tengeri madarak és emlősök véletlenszerű járulékos fogásai miatt. A járulékos fogások csökkentésére irányuló intézkedések középpontjában a halászeszközök átalakítása, a halászok képzése a járulékos fogások feljegyzésének és elkerülésének javítása érdekében, valamint a halászati tevékenységek fokozott nyomon követése áll. Ezek az intézkedések jellemzően a technikai intézkedésekről szóló rendelet ([66]) hatálya alá tartoznak, amely a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv célkitűzését támogatja a fajok és élőhelyek védelme tekintetében. Egyes tagállamok a védett tengeri területeken belüli járulékos fogásokat is szabályozzák azáltal, hogy a közös halászati politika hatályát kihasználva közös ajánlásokat javasolnak a szomszédos országokkal a területi halászati intézkedésekre vonatkozóan ([67]).

A teknősökre vonatkozó intézkedések ritkák, kivéve néhány olyan közvetlen intézkedést, amely a halászok képzését foglalja magában a járulékos fogások és a hajók ütközésének elkerülése érdekében. Fejlábúakra vonatkozó intézkedések nem léteznek; ezeket általában a halfajokkal együtt kezelik.

A gazdaságilag hasznosított és gazdaságilag nem hasznosított hal- és kagylófajokra a halászati terhelés csökkentésére irányuló intézkedések vonatkoznak. A legtöbb intézkedés a KHP-hoz kapcsolódik annak biztosítása érdekében, hogy a populációk halászata hosszú távon fenntartható szinten történjen. Egyes tagállamok intézkedései a nemzeti szinten kezelt helyi/part menti állományokra is kiterjednek. Az intézkedések

([66]) A technikai intézkedésekről szóló (EU) 2019/1241 rendelet a halászati erőforrások és a tengeri ökoszisztémák technikai intézkedések révén történő védelméről.
([67]) A közös halászati politikáról szóló 1380/2013/EU rendelet 11. cikke: „Az uniós környezetvédelmi jogszabályok szerinti kötelezettségeknek való megfeleléshez szükséges állományvédelmi intézkedések”.

bizonyos mértékig a rekreációs célú halászatra is kiterjednek, de nem elegendő mértékben. A tagállamok fele számolt be olyan intézkedésekről is, amelyek célja a halpopulációk életkor és méret szerinti egészséges megoszlására vonatkozó követelmény teljesítése ([68]), például a növendék halak kifogásának csökkentése vagy a szembőségre vonatkozó rendeletek frissítése révén. A jelentések a halak vonulási folyosóin fennálló akadályokról is beszámolnak, mint a halpopulációk egészségét fenyegető súlyos veszélyekről.

Jó példa

Az országok egyike akusztikai megfigyeléssel, a régi akadályok eltávolításával vagy a vonulási útvonalak újbóli megnyitásával, valamint a torkolati/parti területek halállományainak ösztönzésével intézkedéseket hozott a halak vonulási folyosóinak akadálymentesítésére.

Az élőhelyekre irányuló intézkedések (1. és 6. mutató)

Összességében némi előrelépés történt a tengerfenéki élőhelyekre vonatkozó intézkedések terén, különösen a tengerfenékkel érintkező mobil halászeszközzel folytatott halászati módszerek által okozott tengerfenéki károk csökkentése révén, de a vízoszlopban lévő élőhelyekre vonatkozó intézkedéseket továbbra is figyelmen kívül hagyják.

Természeténél fogva a biológiai, fizikai és anyagbemeneti terhelések minden formája közvetlenül vagy közvetve hatással van a tengerfenék élőhelyeire és a tengerfenék épségére. Az egyéb mutatók alapján hozott valamennyi intézkedés mellett a tagállamok olyan intézkedéseket is hoztak, amelyek egyértelműen a tengerfenék fizikai megőrzésére összpontosítanak, beleértve az emberi tevékenységek által a tengerfenék élőhelyeire gyakorolt terhelés csökkentését, a tengerfenékre összpontosító védett tengeri területek kijelölését, valamint az élőhelyek és a hozzájuk kapcsolódó biológiai életközösségek aktív helyreállítását (például az osztrigapadok és a neptunfű-mezők helyreállítása, valamint *Zostera*-fűágyak ültetése).

A legtöbb tagállam a tengerfenékkel érintkező mobil halászeszközzel folytatott halászatot jelölte meg a tengerfenéki élőhelyek egészségét fenyegető legfőbb veszélyként. Egyesek vagy nagy területekre, vagy kifejezetten a sérülékeny élőhelyekre vonatkozó intézkedéseket fogadtak el káros hatásainak csökkentése érdekében.

A tagállamok más olyan tevékenységeket is szabályoznak, amelyek fizikai terhelést gyakorolnak a tengerfenékre, ilyen például a neptunfű-mezőket különösen veszélyeztető horgonyzás a Földközi-tengeren, az elveszett halászfelszerelések és a homokkotrás. A tengeri szélenergia-infrastruktúrák, köztük a kábelek jelentette növekvő terhelés ellenére csak néhány tagállam kezeli a szélenergia-létesítmények által okozott terhelést. Az intézkedések közé tartozik például a veszélyeztetett tengerfenéki élőhelytípusok feltérképezése. A tengerfenéki élőhelyeket érő káros hatások és veszteségek maximális mértékére vonatkozó uniós szintű küszöbértékek 2023 márciusában történő elfogadása a következő ciklusban várhatóan elő fogja segíteni a tengerfenék épségét célzó még hatékonyabb intézkedések kidolgozását.

([68]) Az (EU) 2017/848 bizottsági határozat D3C3 kritériuma szerint.

A vízoszlopban lévő élőhelyeket a biológiai sokféleségre vonatkozó mutatók jórészt továbbra is figyelmen kívül hagyják, de a vízoszlop szennyezettségi szintjének visszaszorítására irányuló intézkedések kiterjednek rájuk.

Jó példa

Az egyes tagállamok által a védett tengeri területeken kívüli tengerfenéki élőhelyek védelme érdekében hozott intézkedésekre példa a vonóhálóval halászott területek kiterjedésének csökkentése a nemzeti vizeken, valamint a környezetre kisebb hatást gyakorló és szelektívebb halászeszközök használatának előmozdítása a flotta egészében.

A táplálékhálózatokra vonatkozó intézkedések (4. mutató)

Összességében nem történt észrevehető előrelépés a tengeri táplálékhálózatokra vonatkozó intézkedések terén; a fajokkal és a tengerfenék épségével kapcsolatos fellépés a táplálékhálózatok javulását eredményezné.

A tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv előírja, hogy a tengeri táplálékhálózatoknak egészségesnek kell lenniük, ami annyit jelent, hogy az adott tengeri környezetben valamennyi élő szervezet egyensúlyban van, és képes a hosszú távú abundancia és a szaporodási kapacitás elérésére. Az emberi tevékenységek hatással lehetnek e bonyolult kapcsolat egyensúlyára, például azáltal, hogy túl sok takarmányhalat távolítanak el, és megnehezítik ragadozóik számára, hogy élelmet találjanak.

Nagyon kevés példa van a tagállamok által a tengeri táplálékhálózatok egészségének védelme érdekében hozott közvetlen gyakorlati intézkedésekre. A táplálékhálózatokhoz kapcsolódó legtöbb intézkedés célja általánosságban a biológiai sokféleség védelme, például védett tengeri területek kijelölése vagy bővítése, vagy fajspecifikus intézkedések, például a járulékos fogások megelőzése. Bár ezek az intézkedések fontosak bizonyos fajok populációinak, és így a helyi táplálékhálózatnak a fenntartása szempontjából, csak közvetett hatást gyakorolnak a táplálékhálózatok általános egészségére.

Jó példa

Az egyes tagállamok által a táplálékhálózatokkal kapcsolatban hozott intézkedések közé tartozik például egy adott trofikus csoport (pl. minden ragadozó vagy takarmányhal) vagy bizonyos, a táplálékhálózatban különösen fontos szerepet játszó gazdaságilag hasznosított fajok halászatának korlátozása vagy a halászati szintek általános csökkentése.

A biológiai sokféleségre nehezedő egyéb nem szennyezési terhelések csökkentésére irányuló intézkedések (2. és 7. mutató)

Összességében előrelépés történt a nem őshonos fajok kezelésére szolgáló megfelelő intézkedések meghatározásában. Ugyanakkor kevés tagállam tett előrelépést a hidrográfiai feltételek változásainak kezelése terén.

A nem őshonos fajok által a biológiai sokféleséget fenyegető veszélyek csökkentésére irányuló intézkedések többsége a ballasztvízkezelésről szóló IMO-egyezmény végrehajtásához kapcsolódik, mivel a tagállamok széles körben elismerik, hogy a hajózás a behurcolás fő útvonala. Az akvakultúrát szintén növekvő betelepítési útvonalként azonosították, és egyes tagállamok korai észlelési intézkedéseket hoztak az akvakultúra-

gócpontok nyomon követésével. A megelőző intézkedések egyre inkább kiterjednek a rekreációs célú hajózásra és a horgászatra is.

A hidrográfiai feltételek – például a vízhőmérséklet vagy a sótartalom – tartós változásai szintén hatással lehetnek a tengeri biológiai sokféleségre azáltal, hogy megzavarják a vízoszlopban lévő élőhelyeket és a tengeri fajok életének, táplálkozásának és szaporodásának környezeti feltételeit. A tagállamok által e változások némelyikének megelőzése érdekében – különösen a part menti területeken – hozott főbb közvetlen intézkedések a víz-keretirányelv vízgyűjtő-gazdálkodási terveihez kapcsolódnak. Ezek közé tartozik például az édesvíz és az üledék folyókból a tengerbe történő áramlásának ellenőrzése. A közvetett intézkedések közé tartozik annak biztosítása, hogy a stratégiai környezeti vizsgálatok és a környezeti hatásvizsgálatok kiterjedjenek ezekre a hatásokra, vagy a tengeri területrendezés alkalmazása a hidrográfiai feltételek megváltozásához vezető kumulatív hatások jobb tervezése és ellenőrzése érdekében. Az éghajlatváltozás szintén jelentősen befolyásolja a hidrográfiai feltételeket (a részleteket lásd alább).

Jó példa

Az egyes tagállamok által hozott innovatív intézkedések közé tartozik a nagyszabású tevékenységek (pl. tengeri energiatermelő létesítmények és akvakultúra) fejlesztésére irányuló előretekintő jövőkép kidolgozása. E jövőbeli forgatókönyvek alapján a tengeren folytatott emberi tevékenységek területrendezése úgy alakítható ki, hogy kezelje a jövőbeli kumulatív hatásokat, és biztosítsa, hogy azok ne akadályozzák a jó környezeti állapot elérését.

3.3.AZ ÉGHAJLATI VÉSZHELYZET KEZELÉSE

Az északi félteke számos részén 2023 volt a valaha mért legmelegebb év ([69]). Ennek eredményeként az Atlanti-óceán legtöbb medencéje az átlagnál melegebb volt, különösen Európában ([70]). Az európai éghajlati kockázatértékelési jelentés ([71]) megerősíti, hogy az összes európai tengert súlyosan érintik az éghajlati kockázatok és az ember okozta terhelés.

Az Éghajlatváltozási Kormányközi Testület legutóbbi jelentése az óceánokról és a krioszféráról a változó éghajlat összefüggésében ([72]) azt jelzi, hogy az óceánokat felmelegedés, elsavasodás és az oxigénszint csökkenése sújtja. E „halálos hármas” növekvő pályája csökkenteni fogja az óceánok azon képességét, hogy elnyeljék a szén-dioxidot és fenntartsák az életet bolygónkon.

Az ENSZ Tengerjogi Egyezménye szerinti Nemzetközi Tengerjogi Bíróság egy közelmúltbeli ítéletében egyértelművé tette, hogy *„az üvegházhatást okozó gázok légkörbe történő emberi eredetű kibocsátása az ENSZ-egyezmény 1. cikke (1) bekezdésének negyedik albekezdése értelmében a tengeri környezet szennyezésének minősül”* ([73]). Ezzel az ítélettel a Bíróság közvetlenül összekapcsolja az országoknak a légköri üvegházhatásúgáz-kibocsátás csökkentésére (és ezáltal az éghajlatváltozás elleni küzdelemre) irányuló erőfeszítéseit a tengeri környezet szennyezésének kezelésére

([69]) State of the Global Climate 2023 (A globális éghajlat 2023. évi helyzete).
([70]) The European heatwave of July 2023 in a longer-term context | Copernicus (A 2023. júliusi európai hőhullám hosszabb távon | Kopernikusz).
([71]) Európai éghajlati kockázatértékelés – Európai Környezetvédelmi Ügynökség (europa.eu).
([72]) AR6 Összefoglaló jelentés:Climate Change 2023 – IPCC (Éghajlatváltozás 2023 – IPCC).
([73]) https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/press_releases_english/PR_350_EN.pdf.

irányuló intézkedésekkel, az ENSZ Tengerjogi Egyezményével összefüggésben. Ezt a határozatot a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv összefüggésében is értelmezni kell, amely előírja a tagállamok számára, hogy kezeljék a tengeri környezet szennyezését.

Ezért fel kell lépni és intézkedéseket kell hozni az óceán és az éghajlat közötti kapcsolat támogatása érdekében. Az óceánok különösen az alábbiak révén járulhatnak hozzá az éghajlatváltozás enyhítéséhez:

- Az óceánok szénelnyelő képességének megőrzése. Az egészséges part menti és tengeri ökoszisztémák biztosítják, hogy az óceánok megőrizzék szén-dioxid-tárolási kapacitásukat.
- Az üvegházhatásúgáz-kibocsátás csökkentése az óceáni megújuló energia fejlesztésével és a kék gazdaság ágazatainak zöldebbé tételével.

Az éghajlatváltozás kezelése a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv révén

Összességében, bár a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv nem foglalkozik közvetlenül vele, számos tagállam hozott az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást célzó intézkedéseket, ilyen például a part menti közösségek támogatása, néhány tagállam pedig az éghajlatváltozás mérséklésére irányuló intézkedéseket hozott, mint például a kék szén-dioxid-ökoszisztémák helyreállítása.

Az éghajlatváltozást a mai napig nem fedik le kifejezetten a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv szerinti mutatók, és nem tekintenek rá a terhelés egyik formájaként sem. Az irányelv azonban megemlíti az éghajlatváltozást, és a holisztikus tengervédelmi stratégiák jó keretet biztosítanak az éghajlatváltozás hatásainak nyomon követéséhez és az éghajlatváltozás mérséklésének feltérképezéséhez. Ezt a megközelítést az előző ciklusra vonatkozó értékelés is megerősítette, amelyben a tagállamok kiemelték, hogy az éghajlatváltozás és az óceánok savasodása által kifejtett hatások olyan fontos, határokon átnyúló kérdések, amelyekkel a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv értelmében indított nyomonkövetési programok keretében foglalkoznak ([74]).

Mivel az éghajlatváltozás valamennyi tengeri régió számára aggodalomra ad okot, és egyre nagyobb terhelést jelenet a tengeri környezetre, több tagállam immár kiemelt kérdésnek tekint arra: az összes intézkedés 4 %-a (15 tagállam 84 intézkedése) közvetlenül az éghajlatváltozáshoz kapcsolódik.

Az éghajlatváltozással kapcsolatos intézkedések többsége az alkalmazkodásra vagy a rezilienciára vonatkozik, azaz az éghajlatváltozás hatásainak csökkentésére vagy a közösségeknek a jövőbeli állapotromlások kezelésében és az azokból való kilábalásban való támogatására. Egyharmaduk a mérsékléshez, azaz az üvegházhatásúgáz-kibocsátás csökkentéséhez és megelőzéséhez kapcsolódik, beleértve a kék szén-dioxid-ökoszisztémák helyreállítását célzó intézkedéseket is.

Számos fontos intézkedés a regionális tengeri egyezmények keretében végzett munkából, mások pedig a tagállamok nemzeti energia- és klímaterveiből vagy az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásra irányuló nemzeti stratégiáiból erednek.

([74]) Jelentés a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv végrehajtásáról (europa.eu).

Jó példa

A tengerifű-mezők és makroalga-erdők által megkötött szén mennyiségének számszerűsítésével egyes tagállamok azonosítják a vizeiken található, a szén-dioxid-kibocsátás szempontjából kritikus területeket, és biztosítják, hogy a gazdasági tevékenységek ne veszélyeztessék azokat, vagy éppen ellenkezőleg, hozzájáruljanak azok helyreállításához.

4. A TÁRSADALMI-GAZDASÁGI STABILITÁS BIZTOSÍTÁSA

Összességében elmondható, hogy a tagállamok immár jobban ismerik a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv intézkedéseinek társadalmi-gazdasági hatásait. Ennek ellenére a tagállamoknak kevesebb mint a fele jelzi a szükséges beruházások szintjét, és nagyon kevés vizsgálja a javasolt intézkedések társadalmi elfogadhatóságát.

Szinte valamennyi tagállam végzett költséghatékonysági elemzést és/vagy költséghatékonysági elemzést intézkedéseiről, néhány tagállam pedig ezt követően kategorizálta a legkevésbé költséghatékony intézkedéseket. Csak néhány tagállam fejtette ki, hogy ezek az elemzések hogyan befolyásolták az intézkedések kiválasztását, például azáltal, hogy bizonyos intézkedéseket előnyben részesítettek másokkal szemben. A balti régió néhány tagállama mennyiségi összehasonlítást végzett az intézkedési programjaik költségei és a tengeri környezet állapotának javítása terén elért (megvalósított vagy potenciális) előnyök között.

A tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv intézkedései által leginkább érintett két tevékenység/ágazat a halászat és a hajózás. Csak két tagállam vizsgálta meg azt is, hogy intézkedési programjaik hogyan érintenék a szociális kérdéseket és az emberi jóllétet. Egy tagállam megvizsgálta, hogy az egyes új intézkedéseknek várhatóan pozitív, negatív vagy semleges hatása lesz-e a helyi közösségekre, hagyományokra, kulturális örökségre, foglalkoztatásra és egészségre.

A tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelvben javasolt, a 2022–2027-es időszakra vonatkozó intézkedések becsült átlagos költsége évi 724 EUR/km² tengeri terület. Ezen adatok alapján a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv intézkedéseinek becsült költsége az összes uniós tengervíz tekintetében évi 5,8 milliárd EUR-ra tehető ([75]). A tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelvhez kapcsolódó intézkedéseik részarányáról (42 %) szóló tagállami jelentések alapján a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelvhez kapcsolódó intézkedések becsült költsége az összes uniós tengervíz tekintetében évi 2,4 milliárd EUR.

Szinte valamennyi tagállam a nemzeti és az uniós források keverékét mozgósítja, és egyes tagállamok az intézkedéseik 50–80 %-ához uniós forrásokat tüntetnek fel. A leggyakrabban említett uniós források az ETHA/ETHAA, a LIFE és a Horizont Európa. A tagállamok több mint fele említi a magánfinanszírozás mozgósítását is, vagy a magánszektor számára a végrehajtott intézkedések nyomon követése kapcsán felmerült költségként (például beruházási kiadásként), vagy a környezetvédelmi alapítványok által

([75]) 22 uniós tagállam tengervizeinek teljes területe km²-ben (7 958 556) * az intézkedések km²-enkénti átlagköltsége (724) = 5 764 104 242,96 EUR. A számítások EUR-ban szerepelnek. A részletesebb számításokat lásd az e közleményt kísérő bizottsági szolgálati munkadokumentumban.

a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv intézkedéseinek végrehajtásához nyújtott finanszírozásként.

5. IRÁNYÍTÁS ÉS REGIONÁLIS EGYÜTTMŰKÖDÉS

A tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv szerinti megfelelő program kidolgozásához nemcsak a jó környezeti állapot elérését elősegítő megfelelő intézkedések azonosítására van szükség, hanem a végrehajtásukat támogató irányítási keret létrehozására is.

A Bizottság a tagállami irányítási mechanizmusok négy fő aspektusát értékelte: a nyilvánosság bevonása, a kapcsolódó szakpolitikai területek összehangolása, a regionális együttműködés és a végrehajtás valószínűsége.

A tagállamok irányítási mechanizmusokat vezettek be az intézkedési programok végrehajtásának támogatására, de a más hatóságokkal és a szomszédos tagállamokkal való koordináció nem mindig elégséges. Az első intézkedési programok óta több tagállam fejezte ki egyértelmű elkötelezettségét intézkedési programjainak teljes körű végrehajtása iránt.

A tagállamok által azonosított akadályok közé tartozik a finanszírozás és a nemzeti szintű végrehajtással kapcsolatos problémák, amelyekről csak néhány tagállam számolt be. A legtöbb tagállam intézkedéseinek csaknem felénél (48 %) nem számolt be a végrehajtást érintő akadályokról ([76]).

A nyilvánosság bevonása

Összességében a nyilvánosság bevonására irányuló folyamatok megfelelőnek tűnnek, azonban az már sokkal kevésbé egyértelmű, hogy a visszajelzéseket milyen mértékben használják fel az intézkedési programok módosítására.

Csak két tagállam nem tett említést az intézkedési programokról folytatott nyilvános konzultációkról. A többi 15 közül egynegyedük csak nagyon korlátozott információkat közölt arról, hogy az intézkedések kiválasztása és kidolgozása során hogyan veszi figyelembe a nyilvánosság észrevételeit. A szerepvállalás szintje magasabb volt, ha a konzultációról szóló tájékoztatást mind a hagyományos, mind a közösségi médián keresztül nyújtották.

A visszajelzést különböző eszközökön keresztül lehetne biztosítani, beleértve a nyilvánossággal való közvetlen kapcsolattartást műhelytalálkozókon, szemináriumokon és az érdekelt felek találkozóin keresztül, az online konzultációk mellett. Mindössze négy tagállam számolt be arról, hogy időt szakítanak a nyilvánosság visszajelzéseinek átfogó módszertan alapján történő kezelésére, és adott esetben módosítják programjaikat.

([76]) Európai Bizottság, Közös Kutatóközpont: Louropoulou, E., et al., Program of Measures under the Marine Strategy Framework Directive to achieve or maintained good Environmental Status (A tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv szerinti intézkedési programok a jó környezeti állapot elérése vagy fenntartása érdekében), mint fent.

Együttműködés más hatóságokkal, szakpolitikákkal és tagállamokkal

Összességében minden ország együttműködik a különböző szakpolitikai területeken és más hatóságokkal, bár nem mindig világos, hogy mi az együttműködés eredménye. Egyes országok szorosabban együttműködnek a víz-keretirányelvért és a tengeri területrendezésért felelős hatóságokkal, többek között azáltal, hogy közös megközelítést alkalmaznak az intézkedések kialakítása során. A regionális együttműködés egyes régiókban fontos szerepet játszik a tagállamok intézkedési programjainak kidolgozásában, de az intézkedések regionális koherenciája továbbra is mérsékelt.

Valamennyi tagállam nagyon egyértelműen összekapcsolja a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv szerinti intézkedési programjait és az egyéb uniós jogszabályok, különösen az élőhelyvédelmi irányelv, a víz-keretirányelv és a közös halászati politika alapján hozott intézkedéseket.

Ez összhangban van azzal a megállapítással, hogy a második intézkedési programokban szereplő intézkedések 58 %-a más jogi eszközökből származik ([77]). Ezek többsége a szennyezéssel kapcsolatos keretekhez (például a víz-keretirányelvhez, a települési szennyvíz kezeléséről szóló irányelvhez, a hulladék-, vegyianyag- és mezőgazdasági jogszabályokhoz, a higanyra vonatkozó Minamata egyezményhez), a biológiai sokféleséggel kapcsolatos keretekhez (például a madárvédelmi és az élőhelyvédelmi irányelvhez, az uniós biodiverzitási stratégiához, a Biológiai Sokféleség Egyezményhez), valamint a halászathoz és a tengerpolitikához (például tengeri területrendezéshez, a közös halászati politikához, a Nemzetközi Tengerészeti Szervezethez stb.) kapcsolódik. A legtöbb tagállam hivatkozik a biodiverzitási stratégia célkitűzéseire is, de ritkán a stratégiában meghatározott 30 %-os és 10 %-os célokra. Még kevesebb utalás van a szennyezőanyag-mentességi cselekvési tervre, bár a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv alapján a szennyezés elleni küzdelem érdekében elfogadott intézkedések teljes mértékben összhangban vannak annak célkitűzéseivel.

A víz-keretirányelv végrehajtásáért felelős hatóságokkal való koordinációt és a tengeri területrendezési folyamatokat a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv jelentései említik a leggyakrabban; a víz-keretirányelv vízgyűjtő-gazdálkodási tervei ritkábban. Csak néhány tagállam fejtette ki részletesen, hogyan irányítják és hangolják össze a különböző szakpolitikákat, valamint e koordináció eredményeit. Egy tagállam például kifejtette, hogy a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv végrehajtásáért felelős hatóságok és a víz-keretirányelv végrehajtásáért felelős hatóságok összeállították a két jogszabály célkitűzései tekintetében közös intézkedések katalógusát, és hogy ezt a katalógust a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv és a víz-keretirányelv végrehajtási ciklusaival összhangban frissítik (lásd még a víz-keretirányelvről szóló jelentést) ([78]).

Az intézkedési programok gyakran idézik a – különösen a regionális tengeri egyezmények révén megvalósuló – regionális koordinációt, és mind a 17 tagállam megemlíti azt. Ismertetik továbbá a regionális tengeri egyezmények keretében a szomszédos országokkal folytatott koordináció mechanizmusait, és gyakran hivatkoznak a cselekvési tervekre (például a tengeri hulladékra vonatkozó OSPAR regionális cselekvési tervre vagy a balti-tengeri cselekvési tervre), a közös kezdeményezésekre vagy

([77]) Részletesebb elemzésért lásd az SWD(2025) 1 dokumentum 2. ábráját.

([78]) A Bizottság jelentése a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek a víz-keretirányelv (2000/60/EK) és az árvízvédelmi irányelv (2007/60/EK) végrehajtásáról – Harmadik vízgyűjtő-gazdálkodási tervek – Második árvízkockázat-kezelési tervek, COM(2025) 2.

projektekre az egyes mutatókra vonatkozó szakaszokban. Egyes tagállamok ezt további szubregionális szintű kapcsolatokkal egészítették ki, például háromoldalú találkozókat tartottak a Vizcayai-öböl védett tengeri területeinek, tengeri hulladékának és víz alatti zajának kezelésével kapcsolatos közös kérdések azonosítása céljából.

A különböző régiókon belüli intenzív és időigényes koordináció ellenére nem kielégítő, hogy az intézkedési programok regionális koherenciája átlagosan csak mérsékelt. Mindhárom régióban különösen gyenge a tengeri eredetű élelmiszerekben előforduló szennyező anyagok (D9), a hidrográfiai körülmények (D7) és a táplálékhálózatok (D4) kezelésére irányuló fellépés koherenciája. Az ebben az időszakban elért pozitív eredményeket megerősítve a tengeri hulladék (D10) tekintetében mindhárom régióban a legmagasabb szintű a koherencia (mérsékelt vagy magas).

Jó példa

A regionális tengeri egyezmények által az intézkedések kidolgozásához nyújtott támogatás fontos szerepet játszhat. A Balti-tengeren a HELCOM „Az intézkedések megfelelősége” eszköze ([79]), amelyet a legtöbb balti tagállam alkalmaz, nemcsak magasabb szintű regionális koherenciához vezetett, hanem az egyes tagállamok által javasolt intézkedések minőségének javulását is eredményezte.

A tagállamok intézkedéscsomagjai végrehajtásának valószínűsége

Számos kritériumot vizsgálva (többek között azt, hogy a tagállam hogyan veszi figyelembe a társadalmi-gazdasági hatásokat, azonosította-e a finanszírozási forrásokat, valamint a kulcsfontosságú uniós szakpolitikákkal való koordináció szintjét és a végrehajtási mechanizmusok részletességét), a tagállamok az intézkedési programjaik végrehajtásának valószínűsége szerint csoportosíthatók ([80]) (1. táblázat).

1. táblázat: A tagállamok második intézkedési programjai végrehajtásának valószínűsége

A végrehajtás valószínűsége	Tagállamok	Indokolás
Nagyon valószínű vagy valószínű	EE, LV, SE, PT, FI, FR, LT, ES, PL, IE, SI, DE és BE	Ezek a tagállamok alapos társadalmi-gazdasági elemzést készítettek intézkedési programjaik hatásairól, egyértelműen meghatározták a finanszírozási forrásokat, és úgy tűnik, hogy aktívan koordinálták az intézkedések végrehajtásában részt vevő különböző hatóságok közötti együttműködést. Ami még fontosabb, hogy egyértelmű, hogy az általuk javasolt új intézkedéseket hogyan, hol és mikor fogják végrehajtani.

([79]) https://helcom.fi/baltic-sea-action-plan/som/#:~:text=The%20aim%20of%20the%20sufficiency,GES)%20in%20the%20Baltic%20Sea.

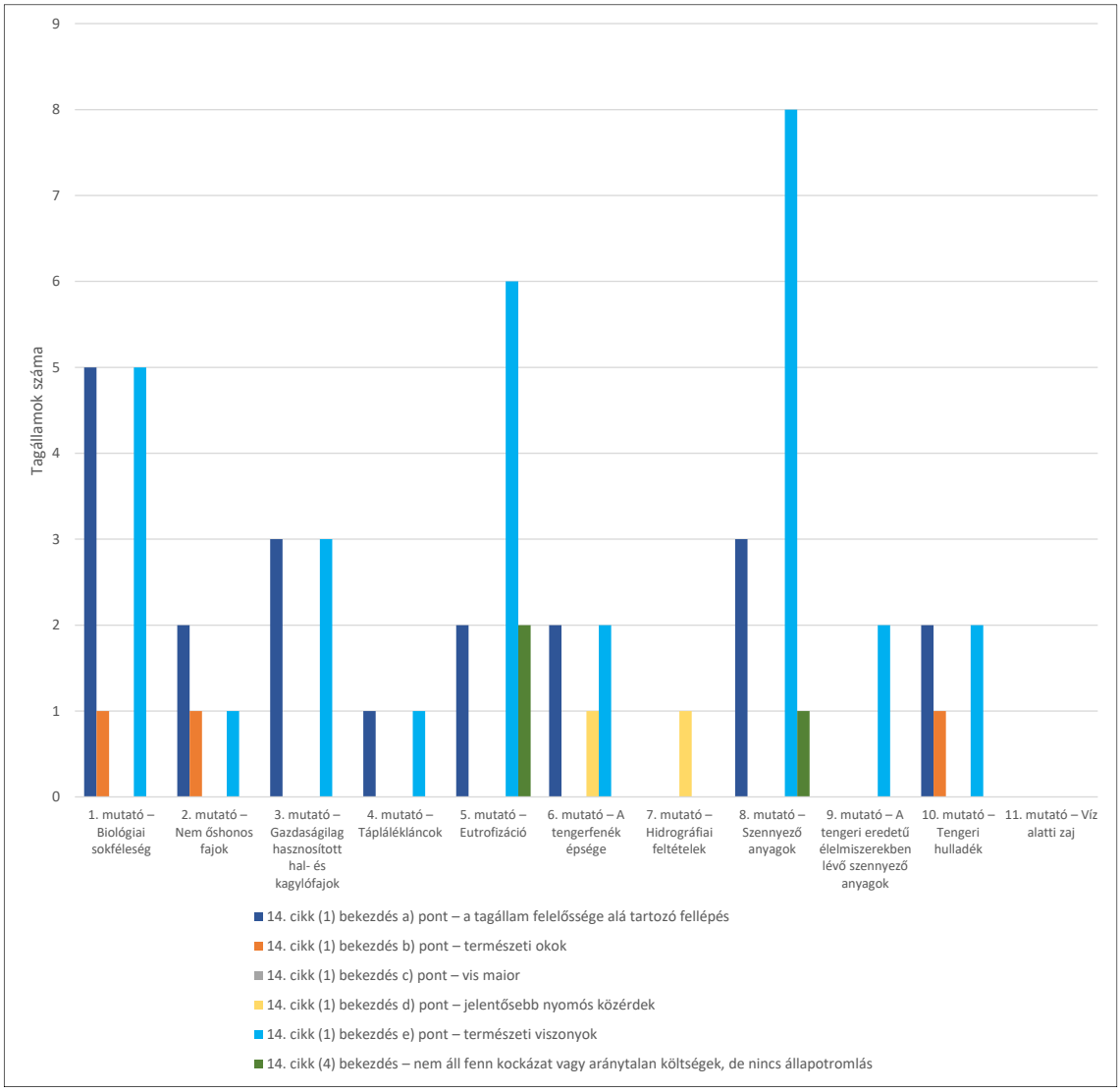
([80]) Az ezen értékeléshez használt módszertan részletesebb magyarázata az e jelentést kísérő bizottsági szolgálati munkadokumentumban található.

A végrehajtás valószínűsége	Tagállamok	Indokolás
Kevéssé valószínű	NL, RO és CY	Ezek a tagállamok részleges elemzést végeztek intézkedéseik társadalmi-gazdasági előnyeiről, és korlátozott mértékben vizsgálták a szociális kérdéseket. Meghatározták a finanszírozási forrásokat, de nem különítettek el konkrét összegeket konkrét intézkedésekre. A hatóságokkal való koordináció korlátozottabbnak vagy felületesebbnek tűnik, és kevésbé egyértelmű, hogy hol, hogyan és mikor hajtják végre az új intézkedéseket.
Nem valószínű	IT	Ez a tagállam kevés információt szolgáltatott a finanszírozási forrásokról, és intézkedései kapcsán csak felületes társadalmi-gazdasági elemzésről számolt be. Nincs jele a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv és más uniós jogszabályok közötti koordinációnak, vagy arról nem számoltak be. Az sem világos, hogy hol, mikor és hogyan hajtják végre az új intézkedéseket.

Az irányelv azt is lehetővé teszi a tagállamok számára, hogy jól meghatározott körülmények között kivételeket alkalmazzanak a jó környezeti állapot elérése tekintetében (14. cikk). E körülmények közé tartozik az a tény, hogy e célok elérése a felelősségi körükön kívül eső tevékenységhez vagy passzivitáshoz, *vis maior* eseményekhez vagy ahhoz a tényhez kapcsolódik, hogy a természeti viszonyok nem teszik lehetővé az érintett tengervizek állapotának időben történő javítását.

Amint azt a 4. ábra mutatja, a fenti lehetséges okok miatt – a *vis maior* kivételével – a 17 tagállam közül 12 számolt be kivételekről. A szennyező anyagok és az eutrofizáció azok a témák, amelyekre vonatkozóan a legtöbb tagállam kivételt kért, olyan természeti viszonyokra hivatkozva, amelyek nem teszik lehetővé a tengervizek állapotának időben történő javítását. A víz alatti zaj az egyetlen olyan téma, amelyre vonatkozóan nem kértek kivételt, és kevés kivételt kértek a táplálékhálózatok, a hidrográfiai feltételek és a tengeri eredetű szennyező anyagok tekintetében, amelyek mind olyan témák, amelyek jelenleg nem túl jól kidolgozottak a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv keretében.

4. ábra: Kivételek a jó környezeti állapot nem teljesítése alól, a második intézkedési programok keretében bejelentettek szerint

6. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS KILÁTÁSOK

A tagállamok figyelemreméltó munkát végeztek a rendkívül összetett és változatos tengeri terhelések azonosítása és kezelése terén, amely nélkülözhetetlen a jó környezeti állapot eléréséhez. A **kifejezetten a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelvhez kidolgozott** – és nem más keretek között elfogadott – **intézkedések** aránya **25 %-ról 42 %-ra nőtt**, ami azt mutatja, hogy a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv a tengeri környezet védelmére és fenntartható hasznosítására irányuló új intézkedések egyik fő mozgatórugója.

Ennek ellenére további munkára van szükség az intézkedések kidolgozásának összehangolásához, mivel **egyértelmű eltérések vannak a mutatók és a tagállamok között**. A 17 tagállam átlagában csak a tengeri hulladékkal és a nem őshonos fajokkal kapcsolatos intézkedések tekinthetők úgy, hogy azok bizonyos mértékig kezelik a

problémák orvoslásához szükséges kérdéseket ([81]). A szennyezés, a biológiai sokféleség csökkenése és az éghajlatváltozás egyéb formáinak kezelésére irányuló intézkedések továbbra is elégtelennek tekinthetők, bár egyes területeken történt előrelépés, például a tengerfenék védelme és a hidrográfiai feltételek megváltozása kapcsán.

Számos intézkedés más jogszabályi keretekből, például a vízre, a nitrátokra és a vegyi anyagokra vonatkozó uniós jogból, a közös halászati politikából, illetve a madárvédelmi és az élőhelyvédelmi irányelvből **ered**. Ezek a keretek azonban nem rendelkeznek azonos hatókörrel, a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv pedig követelményeket határoz meg a környezeti terhelés további formáira (például a tengeri területeknek például a fosszilis tüzelőanyagok előállításából eredő szennyezésére) vonatkozóan. **Ez azt mutatja, hogy a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv intézkedéseinek kidolgozása során további munkára van szükség e hézagok kiküszöbölése érdekében**.

Ezzel szemben a tagállamok jobb intézkedéseket hoztak a más szakpolitikák és jogszabályok által kevésbé lefedett terhelések vagy hatások kezelésére, a víz alatti zaj és a táplálékhálózatok kivételével. A kérdést uniós szinten szabályozó, régóta létező célzott jogszabályokból álló „biztonsági háló” hiányában a tagállamok összességében innovatívabbak voltak a nem őshonos fajokra, a hidrográfiai feltételekre, a tengerfenék épségére és a tengeri hulladékra vonatkozó intézkedések azonosításában. Továbbra is a meglévő kereteket használják, de e témák tekintetében a jó környezeti állapot eléréséhez a tagállamoknak közösen kell gondolkodniuk a szóban forgó problémák kezelésére szolgáló új megközelítésekről.

A tengeri hulladékkal kapcsolatos intézkedések jól illusztrálják, hogy a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv hogyan hozhat változást úgy, hogy közben szinergiát alkot más jogszabályi keretekkel. Kiindulópontként több tagállam fel tudta mérni, hogy milyen messze vannak a jó környezeti állapotra vonatkozó célkitűzés elérésétől, amit a közelmúltban elfogadott küszöbértékkel számszerűsítettek ([82]). Ennek alapján megfelelő intézkedéseket dolgoztak ki a hiányok megszüntetésére, beleértve az egyéb keretekre való hivatkozásokat is. A tengeri hulladékra vonatkozó intézkedések nemcsak jobb minőségűek, mint a más témákra vonatkozó intézkedések, hanem regionálisan is koherensebbek. Ezzel szemben a víz alatti zajjal kapcsolatos intézkedések továbbra is elmaradnak a várakozásoktól. Ez azt mutatja, hogy a siker számos tényezőtől függ, többek között a nyilvánosság magas szintű tudatosságától, valamint a szilárd adat- és tudásbázistól, amely a víz alatti zajok esetében még mindig hiányzik.

Az **intézkedések** többnyire **mérsékelten koherensek egy tengeri régión belül**. A koherencia mértéke nagyobb, ha olyan eszközöket dolgoztak ki, amelyek segítik annak értékelését, hogy a tagállamok milyen messze vannak a jó környezeti állapottól, és milyen intézkedésekre van szükség a lemaradás megszüntetéséhez, például a HELCOM balti-tengeri munkája révén. Azon hét tagállam közül, amelyek jó minőségű intézkedési programmal rendelkeznek, öt tagállam osztozik a balti-tengeri régió vizein, és működött együtt a HELCOM keretében.

Általánosságban elmondható, hogy a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv szerinti intézkedések meghozatalához további munkára és erőfeszítésekre van szükség.

([81]) A megfelelőségértékelés módszertanára és pontozására vonatkozó részletes magyarázatokat az SWD(2025) 1 dokumentum tartalmazza.

([82]) https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC121707.

Továbbra is nehéz felmérni, hogy az intézkedések mennyivel és mikorra csökkentik a tengeri környezetre gyakorolt hatást, és járulnak hozzá a jó környezeti állapot eléréséhez. Ez részben az egyértelműen számszerűsített jó környezeti állapot hiányának, részben pedig a jó környezeti állapot eléréséhez szükséges intézkedések jobb értékelésére szolgáló megfelelő eszközök és módszerek – többek között modellezés – hiányának tudható be. Ezeket a kérdéseket a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv soron következő értékelése is elemezni fogja.

7. AJÁNLÁSOK

Az országspecifikus ajánlásokat az e jelentést kísérő bizottsági szolgálati munkadokumentum tartalmazza ([83]). A következő ajánlások valamennyi uniós tagállamra alkalmazandók:

1. A tagállamoknak **fokozniuk kell az ambíciószintet**, és **fel kell gyorsítaniuk az irányelv célkitűzéseinek elérésére irányuló intézkedéseket**. Ez a következőket foglalja magában:
    a) hatásosabb intézkedési programok kidolgozása a jó környezeti állapot elérése érdekében áthidalandó szakadék egyértelműbb értékelése alapján;
    b) olyan mennyiségi intézkedések kidolgozása és integrálása a tagállamok tengerstratégiáiba, amelyek áthidalják a jelenlegi állapot és a jó környezeti állapot közötti – az uniós, regionális és szubregionális szinten meghatározott küszöbértékek által számszerűsített – hézagot ([84]);
    c) annak biztosítása, hogy az egyéb jogszabályok és szakpolitikák alapján hozott intézkedések megfelelő ambíciószinttel rendelkezzenek ahhoz, hogy hozzájáruljanak a jó környezeti állapot eléréséhez, vagy azok kiegészítése, hogy a jó környezeti állapothoz szükséges, de a meglévő keretek részét nem képező kérdéseket is lefedjenek.
2. A tagállamoknak adott esetben **további intézkedéseket** kell meghatározniuk és bevezetniük a jó környezeti állapot elérését akadályozó, **tartósan fennálló környezeti kihívások** (terhelések) csökkentése érdekében.
    a) A **szennyezés** kapcsán ez a következőket foglalja magában:
        i. a víz alatti zajszennyezés csökkentésére irányuló intézkedések fokozása, többek között a folyamatos zaj fő forrásainak – például a hajózásnak – a kezelésével, valamint a tengeri fajok számára alacsony zajszintű területek kijelölésével;
        ii. a tápanyagszennyezés csökkentésére irányuló intézkedések fokozása a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv, a víz-keretirányelv és a nitrátirányelv célkitűzéseinek elérése érdekében;
        iii. a tengeri forrásokból, különösen a szénhidrogén-kitermelésből, valamint az új anyagokból, többek között a poli- és perfluor-alkil anyagokból, gyógyszerekből vagy mikroműanyagokból származó vegyi szennyezés csökkentése;

([83]) SWD(2025) 1.

([84]) A Bizottság közleménye, a Bizottság közleménye a tengervédelmi stratégiáról szóló 2008/56/EK keretirányelv és az (EU) 2017/848 határozat szerint meghatározott küszöbértékekről, (C/2024/2078), 2024.3.11.

iv. a hulladék tengeri élővilágra gyakorolt hatásának csökkentésére irányuló intézkedések folytatása, a forrásnál történő bevitel csökkentése mellett.

b) A **biológiai sokféleség** kapcsán ez a következőket foglalja magában:
   i. a koherens, reprezentatív és hatékonyan irányított védett tengeri területek hálózatának kiépítése a biológiai sokféleséggel kapcsolatos stratégiában 2030-ra kitűzött cél elérése érdekében, amely szerint a vizek 30 %-át védeni, 10 %-át pedig szigorúan védeni kell, összhangban a tengeri cselekvési tervben meghatározott törekvéssel és a biológiai sokféleségre vonatkozó kunming-montreali globális keret szerinti kötelezettségekkel;
   ii. az érzékeny fajok járulékos fogásainak csökkentésére irányuló intézkedések fokozása, kezdve a tengeri cselekvési tervben ajánlott veszélyeztetett fajokkal;
   iii. a természet helyreállításáról szóló rendelet szerinti kötelezettségek haladéktalan végrehajtása a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv szerinti jó környezeti állapot eléréséhez való kritikus hozzájárulásként;
   iv. a tengeri megújulóenergia-termelés előre jelzett bővüléséhez kapcsolódó, a tengeri ökoszisztémákat fenyegető kockázatoknak, valamint a meglévő tengeri tevékenységek kumulatív hatásainak kezelése előretekintő, ökoszisztéma-alapú tengeri területrendezés révén.

c) Ami az **éghajlatváltozást** illeti, valamennyi tagállamnak törekednie kell arra, hogy intézkedéseik kialakítása és kiválasztása során figyelembe vegye az éghajlatváltozást, különös tekintettel az alábbiakra:
   i. az üvegházhatásúgáz-kibocsátás korlátozását/csökkentését elősegítő intézkedések előnyben részesítése, többek között a kék szén-dioxid-ökoszisztémák helyreállítása révén;
   ii. annak biztosítása, hogy más intézkedések vagy intézkedéscsomagok ne növeljék az üvegházhatásúgáz-kibocsátást;
   iii. intézkedések meghozatala a part menti közösségek éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodóképességének megerősítésére, például a part menti ökoszisztémák helyreállítása révén.

3. A tagállamoknak **növelniük kell a beruházásokat, és elegendő finanszírozást kell biztosítaniuk** a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv célkitűzéseinek elérését célzó **intézkedési program végrehajtásához**. Ez különösen a következőket foglalja magában:

   a) a jó környezeti állapot elérését célzó beruházások stratégiai kilátásainak kidolgozása, elkerülve az egyedi intézkedések finanszírozásának fragmentált megközelítését és csökkentve a különböző szakpolitikai területeken tapasztalható hatékonysági hiányosságokat;
   b) az összes intézkedés végrehajtásához szükséges finanszírozási forrás egyértelmű azonosítása;
   c) a tengervédelemre és a fenntartható használatra irányuló intézkedések kidolgozását többek között a kutatás és az innováció révén támogató meglévő pénzügyi eszközök és instrumentumok felhasználása, mint például a kohéziós alapok, a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz, a regionális alapok, az

ETHAA, a LIFE és a Horizont Európa különböző klaszterei (például küldetések és partnerségek).

4. A tagállamoknak olyan **irányítási mechanizmusokat kell bevezetniük, amelyek támogatják az ambiciózus, koherens, összehangolt, méltányos és hatékony intézkedési programok kidolgozását és végrehajtását**. Ez a következőket foglalja magában:

    a) az intézkedések végrehajtása előtt álló akadályok – például az elégtelen finanszírozás – határozott kezelése;
    b) a hatóságok közötti koordináció javítása annak biztosítása érdekében, hogy a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv egyéb szakpolitikáktól függő intézkedéseit az e politikák végrehajtásával foglalkozó hatóságok teljes mértékben végrehajtsák, különösen a halászat, a mezőgazdaság és az energiaügy területén;
    c) a nyilvánosság és az érdekelt felek bevonása a tervezési szakaszba, figyelembe véve hozzájárulásaikat az intézkedések kialakítása során és biztosítva a javasolt intézkedések társadalmi elfogadhatóságát, szükség esetén kísérő intézkedések elfogadása a lehetséges negatív hatások korlátozása érdekében;
    d) az intézkedési programok korai koordinációjának fokozása a szomszédos tagállamokkal a régión belüli intézkedések koherenciájának, szinergiáinak és egymást kiegészítő jellegének biztosítása érdekében, valamint szükség esetén együttes fellépések tervezése;
    e) a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv szerinti intézkedési programok területi vonatkozásainak működőképessé tétele tengeri területrendezési tervek révén annak biztosítása érdekében, hogy a tervezett területvédelmi és területi terheléscsökkentő intézkedéseket teljes mértékben figyelembe vegyék a tengeri területrendezésben.

5. Végezetül a tagállamoknak **naprakészebb és teljesebb elektronikus jelentéstételt** kell biztosítaniuk annak érdekében, hogy nagyobb átláthatóságot biztosítsanak a nyilvánosság számára a javasolt intézkedésekkel, valamint azzal kapcsolatban, hogy azok várhatóan hogyan fogják támogatni a jó környezeti állapot és a célok felé történő előrehaladást. Ez lehetővé fogja tenni továbbá a tagállamok és a tengeri régiók közötti összehasonlíthatóságot is.